

VASA UNIVERSITET

Humanistiska fakulteten

Institutionen för nordiska språk

Sirja Lassila

Tvåspråkiga studerandes syn på sin tvåspråkighet
– en deskriptiv enkätundersökning

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2009

INNEHÅLL

TABELLER	3
TIIVISTELMÄ	5
1 INLEDNING	7
1.1 Svenskans ställning i samhället	8
1.2 Den svenskspråkiga befolkningen i Finland	10
1.3 Syfte	11
1.4 Material	13
1.5 Metod	14
2 HUR DEFINIERAR MAN MODERSMÅLET?	17
2.1 Modersmålet enligt ursprungs-, kompetens och funktionsdefinition	17
2.2 Modersmålet enligt attityddefinition	18
3 HUR DEFINIERAR MAN TVÅSPRÅKIGHET?	20
3.1 Definitioner som baserar sig på ursprung och identitet	22
3.2 Definitioner som baserar sig på kompetens och funktion	23
3.3 Vem är tvåspråkig?	26
3.3.1 Elittvåspråkiga	27
3.3.2 Barn från språkliga majoriteter	28
3.3.3 Barn från tvåspråkiga familjer	28
3.3.4 Barn från språkliga minoriteter	29
3.5 Diglossi och tvåspråkighet	29
4 ÄR DET MÖJLIGT MED TVÅ MODERSMÅL?	32
4.1 Två modersmål enligt ursprungs- och attityddefinitionen	33
4.2 Två modersmål enligt kompetens- och funktionsdefinitionen	34

5 SPRÅKLIGA VAL I TVÅSPRÅKIGA FAMILJER	36
5.1 Tvåspråkiga familjer	36
5.2 Registerat språk	38
5.3 Valet av samtalsspråket i tvåspråkiga familjer	40
5.4 Valet av skolans språk	42
6 DOMÄNER OCH ANVÄNDNING AV SPRÅK	45
7 ATTITYDER TILL TVÅSPRÅKIGHET	48
8 RESULTAT AV ENKÄTUNDERSÖKNING TILL TVÅSPRÅKIGA STUDERANDE	50
8.1 Presentation av undersökningens informanter	50
8.2 Registrerat modersmål	52
8.3 Tvåspråkighet ur andra människors synvinkel	55
8.4 Språkförhållandena i familjen	57
8.5 Starkare språk och mest använda språk	61
8.6 Boningsort och födelseort	62
8.7 Omgivningens och informanternas användning av språk	64
8.8 Andras attityder till de tvåspråkiga informanterna	68
8.9 Andras beteende mot de tvåspråkiga informanterna	71
9 SPRÅKPROFILER FÖR UNDERSÖKNINGENS INFORMANTER	74
10 SLUTDISKUSSION	79
LITTERATUR	81
BILAGOR	
Bilaga 1. Enkät	84
Bilaga 2. Informanternas språkprofiler	87

TABELLER

Tabell 1. Undersökningens informanter.	51
Tabell 2. Informanternas registrerade modersmål och orsaker till registrering.	52
Tabell 3. Resultat för fråga 7, ”anser andra människor oftast dig som tvåspråkig?”. 55	
Tabell 4. Omgivningens språk, och två språkliga val, samtalsspråket och skolans språk.	59
Tabell 5. Informanternas starkaste språk och mest använda språk.	61
Tabell 6. Informanternas hemkommun och kommunens majoritetsspråk.	62
Tabell 7. Språkanvändning i informanternas omgivning.	64
Tabell 8. Resultat för fråga 10 ”i hurdana situationer använder du finska / svenska?”. 66	

VAASAN YLIOPISTO**Humanistinen tiedekunta**

Laitos:	Pohjoismaisten kielten laitos
Tekijä:	Sirja Lassila
Pro gradu -tutkielma:	Tvåspråkiga studerandes syn på sin tvåspråkighet – en deskriptiv enkätundersökning
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Ruotsin kieli
Valmistumisvuosi:	2009
Työn ohjaaja:	Siv Björklund

TIIVISTELMÄ:

Tutkielman aiheena on kaksikieliset opiskelijat ja heidän näkemyksensä kaksikielisyydestään. Tavoitteena on kuvata kaksikielisten opiskelijoiden sekä heidän perheensä ja lähiympäristönsä kielitaustaa ja kielenkäyttöä, sekä opiskelijoiden kokemuksia kaksikielisyydestä. Kaksikielisyys voidaan määritellä mm. alkuperän, kielen käytön, kielen hallinnan sekä oman määrittelyn perusteella. Tämän perusteella ihminen voi olla kaksikielinen yhden määritelmän mukaan, mutta ei välttämättä muiden määritelmien mukaan. Tässä tutkimuksessa kaksikielisyys määritellään oman määrittelyn mukaan, eli opiskelijat ovat kaksikielisiä sen perusteella että he itse määrittelevät itsensä kaksikielisiksi. Materiaali on kerätty kyselylomakkeilla joulukuussa 2007 Vaasan yliopiston kaksikielisiltä opiskelijoilta, ja sitä analysoidaan sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.

Tutkimuksesta ilmeni, että useimmin opiskelijat on rekisteröity ruotsinkielisiksi, ja he ovat myös käyneet ruotsinkielisen peruskoulun. Useimmissa tapauksissa vanhemmilla on ollut eri äidinkielet, ja kommunikaatio perheessä tapahtuu useimmiten molemmilla kielillä. Suurin osa opiskelijoista koki, että yksikieliset suomen- ja ruotsinkieliset kokevat heidät pääsääntöisesti kaksikielisiksi. Useimmiten opiskelijat käyttivät eniten sitä kieltä, jonka he kokivat itsellään vahvemmaksi kieleksi. Useimmissa tapauksissa vahvempi kieli ja enemmän käytetty kieli oli sama kuin kotikaupungin enemmistökieli. Suurin osa opiskelijoista käyttää molempia kieliä töissä, koulussa ja ystävien kanssa, ja lukee kirjoja ja lehtiä molemmilla kielillä. Kuitenkin esim. lääkärissä käytetään useimmiten joko ruotsia tai suomea.

Kaikki opiskelijat ovat kokeneet kaksikielisyytensä ensisijaisesti positiivisena asiana. He kokevat että kaksikielisyydestä on hyötyä mm. koulussa, ja työssä. Suurin osa kokee myös, että muut pitävät kaksikielisyyttä positiivisena asiana. Kysyttäessä ovatko opiskelijat saaneet erilaista kohtelua kaksikielisyydestään johtuen, olivat vastaukset vaihtelevia. Toiset eivät olleet huomanneet tällaista, toiset olivat positiivisessa mielessä, ja toiset enemmän negatiivisessa mielessä. Suurin osa oli myös sitä mieltä, että Vaasassa on helppo saada palvelua kummalla tahansa kielellä, kun taas osa oli sitä mieltä, että kaikki asiakaspalvelijat eivät osaa ruotsia tarpeeksi hyvin.

AVAINSANAT: tvåspråkighet, identitet, språkanvändning, språkprofil

1 INLEDNING

Finland är ett tvåspråkigt land där finskan är ett klart större språk än svenskan. Finland är ett av de få länder i världen som är officiellt tvåspråkigt. Enligt Finlands regeringsform från år 1919 har både svenskan och finskan ställning som landets nationalspråk (Reuter 1997: 95). Finland är också ett av de mest språkligt homogena länderna, för över 90 % av landets befolkning har det ena av landets officiella språk, alltså i detta fall finska, som modersmål. (Tandefelt 2001: 3.) Språklagstiftning i Finland garanterar bl.a. ett utbildningssystem och andra språkliga rättigheter för de svenskspråkiga (Sundman 1999: 6).

I min undersökning koncentrerar jag mig på tvåspråkiga studerande vid Vasa universitet. Flerspråkighet är ett tema som intresserar mig mycket, och speciellt tvåspråkighet i finska och svenska. Själv är jag helt finskspråkig, och levt nästan hela mitt liv på ett helt finskspråkigt område, så jag tycker att det är intressant att se närmare hur det är att vara tvåspråkig i ett tvåspråkigt land där det ena språket dominerar starkt jämfört med det andra språket. Jag undrar också om det är möjligt att vara fullständigt tvåspråkig, och hurdant ett vardagsliv med två språk i Finland ter sig. Jag är intresserad av olika språkliga val som informanternas familjer har gjort och informanternas språkanvändning i olika situationer. Jag kommer att undersöka hur mina informanter upplever sin tvåspråkighet, deras egna åsikter om tvåspråkighet i Finland och också hur de använder sina språk. I min undersökning vill jag ge en bild av tvåspråkiga individer och deras liv i Finland. Undersökningen är alltså deskriptiv, min mening är inte att på något sätt utvärdera tvåspråkiga individers verkliga språkfärdigheter, utan beskriva dem. Man använder termen tvåspråkig både om personer och samhällen. I min undersökning har studerande definierats som tvåspråkiga enligt attityddefinition (se närmare avsnitt 3.1). Det betyder att tvåspråkigheten inte har definierats på basis av kunskaperna i de båda språken, utan på att vederbörande ansett sig höra till båda språkgrupperna.

1.1 Svenskans ställning i samhället

Det sägs i Finlands grundlag att statens medborgare har rätt att använda sitt modersmål hos statliga och tvåspråkiga kommunala myndigheter. Lagen, som anger hur dessa språkliga rättigheter förverkligas i praktiken, kallas språklagen. Syftet med lagen är att se till att både finsk- och svenskspråkiga medborgare i Finland har möjlighet att leva ett fullvärdigt liv på sitt eget språk i sitt hemland. (Justitieministeriet 2004.)

Enligt Allardt och Starck (1981: 131) har finlandssvenskar ovanligt starka grundlagsenliga rättigheter i förhållande till sin storlek. I språklagens 10 § sägs det att

”I kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Myndigheterna skall dessutom ordna möjlighet för den som skall höras att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska.

Hos enspråkiga kommunala myndigheter används kommunens språk, om inte myndigheten på begäran beslutar annorlunda eller något annat föreskrivs på något annat ställe i lag. Var och en har dock rätt att bli hörd på sitt eget språk och att använda sitt eget språk i ärenden som väcks av en myndighet och som direkt gäller grundläggande rättigheter för honom eller henne eller någon som är i hans eller hennes vård eller om myndigheten ålägger honom eller henne någon skyldighet.” (FINLEX 2003.)

Under flera århundraden har svenskan varit förvaltningens, bildningens och kulturens språk. Idag är situationen tvärtom, eftersom finskans ställning har radikalt förstärkts under förra århundradet. (Sundman 1999: 6.)

Svenskans status i Finland idag är ändå lite omtvistad. En del finnar associerar troligen fortfarande svenskan med ekonomisk överklass på grund av svenskans tidigare status som högsstatusspråk. Ändå upplever många finlandssvenska ungdomar, speciellt på finskdominerade orter, sitt språk som lågstatusspråk, som de känner sig skamsna över att tala. (Sundman 1999: 43.)

I slutet av år 2008 fanns det 289 951 invånare med svenska som modersmål i Finland. Det är ungefär 5,4 % av Finlands befolkning. (Statistikcentralen 2009). Som mest har det funnits ca 350 000 finlandssvenskar under 1900-talet. På grund av bl.a. en relativt låg nativitet och s.k. blandäktenskap har antalet finlandssvenskar ändå minskat hela tiden både i antal och i proportion till finnarna sedan 1940-talet. (Sundman 1999: 7.)

I Finland finns det finskspråkiga, svenskspråkiga och tvåspråkiga kommuner, med finska eller svenska som majoritetsspråk. Det finns 348 kommuner i Finland varav 53 är svensk- eller tvåspråkiga. Av Finlands 34 tvåspråkiga kommuner är finskan majoritetsspråk i 20 kommuner och i 14 kommuner är svenska majoritetsspråk. Helt svenskspråkiga kommuner finns det 19 stycken i Finland. Kommunernas språkklassificering förnyas vart tionde år på basis av folkräkningen. Den nu gällande klassificeringen gäller till år 2012, då gör man en ny folkräkning. För att en kommun skall få status som tvåspråkig måste åtminstone åtta procent av alla invånare eller minst 3000 personer ha det andra språket som modersmål i befolkningsregistret. (Kommunerna.net 2009.)

Under föregående period, 1993-2002, var 21 kommuner tvåspråkiga med finsk majoritet, 22 med svensk majoritet och 5 var svenskspråkiga, om Åland inte beaktas. Under perioden 1963-1972 var motsvarande siffror följande: 13 tvåspråkiga med finsk majoritet, 34 med svensk majoritet och 28 kommuner var svenskspråkiga. Dessa siffror visar att andelen svenskspråkiga som lever i svensk omgivning minskar, medan andelen svenskspråkiga som lever i tvåspråkig omgivning ökar. (Strömman 1995: 8.)

Tom Sandlund (1991: 35–36) skriver att i många fall anses till exempel engelskan vara ett viktigare språk än svenskan i skolans program och hos finskspråkiga föräldrar och barn. Turunen (2001: 72) hänvisar till Ringbom (1983: 13) när hon skriver att svenska tycks vara ett främmande språk i Finland, om man inte tar hänsyn till områden på västkusten där det bor mycket svenskspråkiga.

Även om svenskan är ett officiellt språk i Finland har man bara något bättre möjlighet att prata svenska med en enspråkigt svenskspråkig person på enspråkigt finska områden,

som ändå täcker en stor del av landet, än att prata engelska med en engelskspråkig person. Även i södra Finland har finskan en dominant status och detta betyder att finnar inte känner att de skulle behöva svenskan i Finland eftersom de träffar svenskspråkiga människor så sällan och om de träffar dem, använder man vanligen finska. (Turunen 2001: 72.)

1.2 Den svenskspråkiga befolkningen i Finland

Finlands svenskspråkiga befolkning koncentreras mestadels till två kustområden: den österbottniska västkusten och den sydvästra skärgården och sydkusten från Åland i väster till Pyttis i öster (Reuter 1997: 95.) Ungefär en fjärdedel av finlandssvenskarna bor i huvudstadsregionen där finskan är majoritetsspråket och hälften av den svensktalande befolkningen bor i kommuner där finskan är det dominerande språket. (Sundman 1999: 6.)

I ett tvåspråkigt land där två språkgrupper lever nära varandra är det självklart att de här språkgrupperna kommer att vara i kontakt med varandra. På grund av dessa kontakter är det möjligt att s.k. blandäktenskap ökar. Med exogama, alltså blandäktenskap, avses äktenskap över språkgränser, alltså t.ex. i Finland kommer en part från den finska befolkningsgruppen och den andra parten från den svenska befolkningsgruppen. Huvudintresset är alltså inriktat på parternas olika modersmål. (Laurén 1981: 6.) Sedan början av 1970-talet har antalet tvåspråkiga äktenskap varit större än antalet enspråkigt svenska äktenskap (Herberts, Ch Laurén, U Laurén, Strömman & Railio 1997: 127).

Beroende på de två språkgruppernas nära kontakter har andelen blandäktenskap ökat. En allt större del av Finlands svensktalande kan tala finska. En mycket större del av de svenskspråkiga än av de finskspråkiga måste använda det andra språket i sitt dagliga liv. Detta visar att svenskan är ett klart minoritetsspråk i Finland: ju större del av befolkningen på orten som är finskspråkig, desto oftare kommer de svenskspråkiga i kontakt med finskspråkiga och blir tvungna att tala finska. Numera finns det ett direkt samband mellan andelen minoritetsspråkstalande och andelen tvåspråkiga bland dem i

Finland: när minoritetsgruppen minskar, ökar samtidigt andelen tvåspråkiga bland minoritetsspråktalande. Förstås gäller det inte alla finlandssvenskar, eftersom ca hälften av dem fortfarande lever i kommuner där svenska språket dominerar, vilket ofta innebär att de i sitt dagliga liv inte behöver använda finska. (Sundman 1999: 7–8.)

Idag lever nästan hälften av Finlands svenskspråkiga befolkning på finskdominerade orter. Av de här orterna är huvuddelen starkt finskdominerade. Språket har inte så stor betydelse när man gör sitt val av partner, och en ökande andel av de svenskspråkiga har bildat familj över språkgränsen. Beroende på det ökar antalet personer med oklar språklig identitet. I praktiken betyder det, att om man ser på statistiken, där man kan registreras antingen som finsk- eller svenskspråkig men inte som tvåspråkig, ger den inte en omfattande beskrivning av de faktiska språkförhållandena. En intressant och viktig fråga är vad som händer med barnen i tvåspråkiga familjer, till vilket språk de registreras och hurdan deras språkanvändning är i praktiken. (Herberts m.fl. 1997: 96–97, 99.)

1.3 Syfte

I min pro gradu – avhandling vill jag ta reda på tvåspråkiga studerandes tankar om tvåspråkighet. Informanter i min undersökning utgör tvåspråkiga studerande vid Vasa universitet. Jag har valt mina informanter slumpmässigt från ett par kurser som är riktade till studerande som studerar svenska som huvudämne, svenska som modersmål och modern finska som huvudämne, eftersom jag antar att i dessa grupper finns det många som definierar sig som tvåspråkiga. Alla informanter är frivilliga och vet att det är fråga om ett pro gradu – arbete. Alla studerande är kvinnliga, och studerar i årskurserna 1-5. Viktigast är att informanterna upplever sig själva som först och främst tvåspråkiga, inte som främst finskspråkiga eller främst svenskspråkiga.

Min definition av tvåspråkighet är alltså en egenidentifikation. Det räcker inte med att studerandena talar och förstår båda språken flytande, utan de måste känna sig höra till båda språkgrupperna. Det är den viktigaste frågan när jag väljer studerande till min

undersökning. De som inte känner sig som tvåspråkiga utelämnar jag ur min undersökning.

Om informanternas ursprung vill jag veta vad som är deras samt föräldrarnas registrerade modersmål och hurdana språkliga förhållanden det finns i familjen. Jag är också intresserad av språkförhållandena i boendemiljön och på vilket språk informanterna har gått grundskolan.

I fråga om användningen av språk vill jag veta vilketdera språket informanterna använder i kommunikation med andra människor, med sina familjer och vänner. Jag vill vidare få veta i hurdana situationer de använder svenska och i hurdana de använder finska, och vilket språk de använder mera. Jag frågar också informanternas egna syn på språklig färdighet, vilket språk tycker de att de behärskar bättre. Jag vill veta hurdana attityder de har mött när det gäller den personliga tvåspråkigheten och hurdant det är att vara tvåspråkig i Finland där svenskan har en klar minoritetsstatus.

Min hypotes är att informanterna använder båda språken ungefär lika mycket. Jag antar att det beror på omgivningen om man använder finska eller svenska. Jag antar också att hemmets språk inte har att göra med registrerat språk, och ingetdera av dem har att göra med språket utanför hemmet, utan jag antar att det beror mycket på situationen vilketdera språket man använder. Jag antar vidare att det inte är en självklarhet för informanterna vilketdera språket de använder mera frekvent, för det kan vara så att man använder olika språk i olika situationer om båda språken används ungefär lika mycket i omgivningen.

Jag antar att i fråga om starkare språk har den upplevda färdighetsnivån mycket att göra med familjens språk. Mitt antagande är att om man använder ett språk mera i familjen, blir det starkare för ifrågavarande informant. Om man i stället använder båda språken lika mycket i familjen, kan det vara svårt att definiera vilketdera språket som är starkare. Jag antar att om man använder båda språken mycket i familjen, är det skolans språk som barnet behärskar bättre, eftersom skolans språk är då det språk som får mera stöd, och också eftersom man lär sig ny information på det språket.

Jag antar att informanterna ser tvåspråkighet som en positiv sak. Jag antar också att de har mera positiva än negativa upplevelser av sin tvåspråkighet, både som personlig erfarenhet och antaganden om andras attityder. Jag ser ingen orsak till varför tvåspråkighet skulle vara något annat än en positiv egenskap, men vill ändå veta om de här studerandena har mött några negativa erfarenheter eller attityder.

1.4 Material

Som material använder jag en enkät (se bilaga 1) som jag sänt ut bland tvåspråkiga studerande vid Vasa universitets humanistiska fakultet. Enkäten omfattar 18 frågor och det finns inga tidsbegränsningar när informanterna fyller enkäten, utan de kan använda så mycket tid som de behöver. Informanterna kunde vara anonyma också för mig, men jag bestämde att ta kontaktuppgifter av dem om jag behöver att ställa vidare frågor. Enkäten har sänts till 15 studerande i årskurs 1-5. Informanterna studerar antingen modern finska, svenska som modersmål eller svenska. Alla informanter är kvinnliga, och deras ålder varierar mellan 19 och 42 år. Informanterna presenteras närmare i kapitel 8.1.

Viktigt är att informanterna har tillägnat sig språken, att de har lärt sig båda språken genom att använda dem, inte genom att lära sig grammatik och ord, alltså inte genom att studera språken i skolan såsom man studerar främmande språk. Enligt min mening är en tvåspråkig person sådan, som behärskar två språk bra, och först och främst känner sig höra till båda språkgrupperna och identifierar sig som tvåspråkig. Min undersökning baserar sig på informanternas egen bedömning om sin tvåspråkighet, dvs. att informanterna identifierar sig själva som tvåspråkiga. Det här kravet har utelämnat ett studerande ur min undersökning, så det finns totalt 14 informanter i undersökningen.

Det finns även frågor om attityder. Kortfattad är attityd en emotionellt laddad inställning för något som man redan har något information om. Attityder kan vara positiva eller negativa. (Tammerfors universitets öppna universitet 2009.) Med attityd i

min avhandling menar jag informanternas inställning, hur de förhåller sig till t.ex. tvåspråkighet.

I enkäten frågar jag om informanternas tvåspråkighet och hur de upplever den, och hurdant det är att vara tvåspråkig i ett tvåspråkigt land där det ena språket har en klar minoritetsstatus. Efter att informanterna fyllt i enkäten fick jag även lov att kontakta dem senare om jag har ytterligare frågor om tvåspråkighet.

1.5 Metod

Undersökningen är empirisk och anknyter till teoretiska antaganden om tvåspråkighet. Jag gör en deskriptiv undersökning bland tvåspråkiga studerande och analyserar deras svar kvalitativt samt kvantitativt. Kvalitativt analyserar jag bl.a. preciseringar för flervalfrågor. Kvalitativt analyserar jag även frågorna 2b, 5, 14 och 18 så att jag tolkar svarens innehåll och jämför svaren med varandra. Då får jag olika undergrupper eller enskilda åsikter och uppgifter om t.ex. språkanvändning i informanternas familjer. Det finns också frågor, som jag analyserar både kvalitativt och kvantitativt, t.ex. i fråga 17 räknar jag kvantitativt flervalfrågans resultat, men preciseringar analyserar jag kvalitativt. Andra frågor som jag analyserar både kvalitativt och kvantitativt är frågor 7 och 15. Andra frågor, 1, 2a, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13 och 16 analyserar jag på första hand kvantitativt. Jag kombinerar frågor och drar slutsatser i förhållande med varandra, t.ex. uppväxtmiljön eller registrerat modersmål kan ha att göra med starkare eller mest använda språket.

I undersökningen är det fråga om informanternas attityder. Resultaten berättar inte nödvändigtvis hela sanningen om språkbruk och färdighet, utan det är i första hand fråga om informanternas egna åsikter, hur de själva ser sin situation. Att jag väljer informanter med hjälp av självbedömning har vissa orsaker. Det skulle kännas konstigt om jag bestämmer vem som är tvåspråkig eller inte, på grund av dennas språkfärdigheter. Jag tror att det finns många som känner sig som främst svenskspråkiga eller främst finskspråkiga även om andra skulle definiera dem som

tvåspråkiga. Jag tror att den informant som svarade att hon känner sig främst svenskspråkig, troligen har haft problem med att svara på enkätens frågor, eftersom hon inte identifierar sig som tvåspråkig. Jag antar också att hon har en relativt hög färdighetsnivå i båda språken, men beroende på språkens funktion bedömer hon sig hellre som svenskspråkig. Här är det alltså inte fråga om färdighetsnivå, för jag tror att alla studerande har relativt hög färdighetsnivå, eftersom de studerar vid universitet. Jag vill att informanterna känner sig bekväma i fråga om tvåspråkighet, och är vana vid den. När informanterna är vana vid tanken och på riktigt känner sig som tvåspråkiga får jag också mångsidigare och mera pålitliga svar av dem. Också det, att alla informanter är frivilliga, antar jag har påverkan på svarens mångsidighet och reliabilitet.

Om man ser enkäten som forskningsmetod, kan vi se vissa fördelar och nackdelar. Som fördelar med enkäten kan tänkas vara det, att det tar mindre tid, och i vissa fall blir det mindre kostnader. Informanter fyller själv enkäter i och de kan i lugn och ro begrunda och överväga svarsalternativen i enkäten. I enkäten presenteras frågorna på samma sätt för alla respondenter, och då kan intervjuaren inte påverka på svar genom att ställa frågor på olika sätt. Om det är fråga om känsliga frågor, som t.ex. handlar om kriminalitet eller alkohol, är det antagligen lättare för respondenten att svara genom enkäten, än att svara muntligt för en intervjuare. Den här gäller ändå inte min undersökning. Nackdelar med enkäten skulle nämnas bortfallet, som kan lämna bort vissa viktiga uppgifter. Dessutom är antalet frågor i enkäten begränsat, och respondenten har inga möjligheter att ställa kompletterade frågor om det finns något oklart i frågor. (Ejlertsson 2005: 11– 12.)

Enkäten i min undersökning är skriven på svenska. Jag valde att skriva enkäten på svenska därför att jag tror att det är klarare så, eftersom jag själv skriver min avhandling på svenska. Dessutom har jag tänkt på att eftersom avhandlingen handlar om tvåspråkighet, är den lättare för de informanter, som har studerat flerspråkighet vid Vasa universitet. Undervisningen av studiehelheten flerspråkighet sker på svenska, och informanterna känner möjligen begreppen och termerna bättre på svenska. Jag antar ändå att enkätens språk inte har så stor betydelse för informanterna, som antagligen behärskar både finska och svenska bra.

Enkäten omfattar 18 frågor. Frågorna behandlas antingen en åt gången eller tillsammans med någon annan fråga. Frågorna berör informanternas egen bedömning av sin tvåspråkighet, andras bedömning, språkliga förhållanden i familjen och omgivningen, och informanternas egna åsikter om och upplevelser av tvåspråkighet. Jag har ytterligare frågat om vilket språk som är registerat som modersmål, och om de har gått i finsk eller svensk skola. Det finns även frågor om i hurdana situationer och med vem de använder finska och svenska och vilket språk de anser vara starkare och vilketdera språk de använder mera. Jag frågar också från vilken miljö informanterna kommer och var de bor nu.

Jag har valt att använda enkät därför att jag får klarare svar på kvantitativa frågor. En annan orsak är att när informanterna fyller i enkäten, har de inget tryck varken från mig eller andra informanter eftersom de själva kan skriva sina svar. De hade heller ingen tidgräns för att fylla in blanketten. Om jag i stället för enkäten skulle ha gjort intervju kunde jag troligen ha fått mera preciseringar för en del frågor. Jag fick ändå varje informants kontaktuppgifter för att kunna kontakta dem om jag har vidare frågor eller vill ha preciseringar för svaren.

Jag tycker att i intervjun är det dessutom möjligt att intervjuarens egna åsikter påverkar informanternas svar under intervjun t.ex. sättet hur man ställer frågor som preciserar svar, och jag vill inte att sådant inträffar. Jag vill att informanterna meddelar sina riktiga känslor utan att någon kan styra dem. Om det skulle ha varit intervjun, kunde intervjuaren ha betonat vissa frågor med en del och vissa frågor med andra informanter, men i min undersökning sträver jag efter att frågorna är de samma för alla. Informanterna har möjlighet att precisera om de vill, men det är frivilligt.

2 HUR DEFINIERAR MAN MODERSMÅLET?

För att kunna definiera tvåspråkighet måste man först förklara hur man definierar modersmål. Man kan definiera modersmålet på olika sätt. Populära kriterier är att modersmålet är det språk som man tänker på, det språk som man drömmer på och det språk som man räknar på. De här kriterierna är ändå ganska dåliga, eftersom man kan tänka, drömma eller räkna på ett främmande språk om man har levt på ett nytt språk som man inte ens nödvändigtvis behärskar så bra. (Skutnabb-Kangas 1981: 21–22.) I min avhandling använder jag fyra olika kriterier för att definiera modersmålet. För att göra texten lättare att läsa använder jag pronominet 'hon' om alla personer när jag definierar modersmål och tvåspråkighet.

2.1 Modersmålet enligt ursprungs-, kompetens- och funktionsdefinition

Det första kriteriet baserar sig på ursprung. Om man ser hur ordet 'modersmål' ser ut, kan man dra slutsatser att modersmålet är det språk som modern talar. Ändå kan det vara också någon annan person, någon, som uppfostrar barnet, det behöver inte vara den biologiska modern, utan det kan vara t.ex. fadern eller fosterföräldrar. I psykologiska undersökningar har man under senaste tid koncentrerat på faderns roll i språklig utveckling. Numera är det inte alls ovanligt att det är fadern som är närmare barnet. Med andra ord kunde man kanske säga att modersmålet är det språk som barnet lär sig först. (Baker 1998: 47.)

Enligt det andra kriteriet, en lingvistisk kompetensdefinition, är modersmålet det språk som man behärskar bäst. Kompetensen i ett språk kan lätt förändras under tid och omständigheter (Baker 1998: 47). Det är ändå inte så enkelt som det låter, många får till exempel utbildning på ett annat språk än sitt modersmål. Till exempel skandinaviska lingvister har ofta engelska som fackspråk, och det finns mycket inom det egna facket som de behärskar bäst på engelska. Många tvåspråkiga som lever i en

diglossisk situation så, att man behöver olika språk i olika sammanhang, behärskar naturligt olika saker bäst på olika språk. (Skutnabb-Kangas 1981: 22–23.)

Enligt den tredje, mera sociolingvistiskt orienterade funktionsdefinitionen är modersmålet det språk som man använder mest. Det här kriteriet är också lite problematiskt, för det är möjligt att man blir tvungen att använda ett främmande språk t.ex. i arbete utan att man nödvändigtvis behärskar det bra. (Skutnabb-Kangas 1981: 23.) Under tid och i olika kontexter kan också funktionen av ett språk förändras, t.ex. om man bor i olika länder eller behöver använda något annat språk än modersmålet på en arbetsplats, men använder modersmålet på följande arbetsplats (Baker 1998: 50).

2.2 Modersmålet enligt attityddefinition

Enligt en socialpsykologisk attityddefinition är modersmålet det språk som man identifierar sig med. Man tillägnar sig genom socialisationsprocessen sin grupps normer och värdesystem. Språket ger individen en identitet som binder henne till sin egen grupp och samtidigt skiljer henne från andra grupper. (Skutnabb-Kangas 1981: 23.) Också identifikationen kan förändras beroende på olika kontexter eller under tidens lopp (Baker 1998: 50).

Identifikationskriteriet har också att göra med andras identifiering. Också andra, både infödda och icke-infödda talare, måste identifiera en som infödd talare av ett språk. De andras identifikation kan antingen stämma överens med eller skilja sig från individens egen uppfattning. Det kan hända att man till exempel har finska föräldrar, men har flyttat till Sverige för 20 år sedan och har glömt bort finskan. Människor i Finland kan identifiera en sådan person som en svensk, och människor i Sverige kan fortfarande identifiera henne som en finne. (Skutnabb-Kangas 1981: 24.)

Ett problem med attityddefinitionen är att skillnaden mellan tvåspråkig kompetens och tvåspråkig identifikation kan vara stor, för minoritetsspråken har ofta låg status jämfört med majoritetsspråken. Det är inte omöjligt att minoritetsmedlemmarna ofta

underskattar eller t.o.m. förnekar sina kunskaper och sin identifikation med modersmålet och överdriver sina kunskaper i majoritetsspråket eftersom man så snabbt som möjligt vill identifiera sig med majoritetsspråket. Det kan också vara lite problematiskt om ens egen och de andras identifikation kolliderar. Att man själv vill identifiera sig som medlem av någon grupp, men inte accepteras, eller att man identifieras som något man inte vill bli identifierad med, kan vara frustrerande. (Skutnabb-Kangas 1981: 24.)

Sammanfattningsvis kan man alltså säga, att man kan använda flera olika språk mer eller mindre under olika perioder i livet. Beroende på vilket kriterium man använder, kan modersmålet variera också under en och samma tidpunkt. (Skutnabb-Kangas 1981: 25.)

Såsom tidigare har konstaterats, är modersmål inte synonymt med moderns språk, utan det är helt möjligt att ha t.ex. faderns språk som modersmål. Eftersom språket anges redan när barnet är endast några veckor gammalt, finns det inget faktiskt språk ännu utan i angivelsen är det i främsta hand fråga om föräldrarnas planer eller önskningar. (Finnäs 2000: 10–11.)

För de personer vilkas språkgruppstillhörighet är entydig spelar det ingen roll vilket kriterium som används när modersmålet definieras. Det finns ändå ett växande antal personer med tvåspråkig familjebakgrund, eller annars oklar språklig identitet, för vilkas skull det är viktigt att det finns olika kriterier för att definiera modersmålet. (Herberts m.fl. 1997: 98.)

3 HUR DEFINIERAR MAN TVÅSPRÅKIGHET?

Tvåspråkighet är ett specialfall av flerspråkighet. Flerspråkighet är ett fenomen som är vanligare än vad man kunde tro. Det är vanligare att vara två- eller flerspråkig än att vara enspråkig. Detta betyder alltså att regeln, där den enspråkige utgör undantaget, måste formuleras så att man inte kräver fullständiga kunskaper i flera språk. (Tandefelt 2001: 3.)

Om man vill definiera individuell tvåspråkighet måste man först dra en skiljande gräns mellan tvåspråkighet och kunskaper i främmande språk. Dessutom måste man också göra en skillnad mellan språk och inomspråkliga varianter, t.ex. dialekter. De här kraven förenas i Einar Haugens definition. Enligt den innebär tvåspråkighet en infödd kompetens i mer än ett språk, vilket innebär att man måste kunna kommunicera naturligt i de talsituationer där man ställs inför den socialgrupp man hör till. (Stedje & af Trampe 1979: 14.)

Det har även betvivlats om någon kan vara fullständigt tvåspråkig. Detta skulle innebära att man behärskar två språk fullständigt eller kan använda två språk lika bra inom alla områden. Även om en utomstående inte nödvändigtvis märker någon skillnad i den tvåspråkigas språkbehärskning eller språkanvändning på de båda språken, registerar den tvåspråkige ofta själv skillnader (Halliday, McIntosh & Strevens 1968: 142–143). Det är helt möjligt att en tvåspråkig individ kan uttala något språk bra men behärskar inte grammatik så bra eller tvärtom. Det är också möjligt att individen förstår och uttrycker sig bra både i tal och i skrift, men behärskar inte stil i språket. (Romaine 1989: 13.)

Naturlig tvåspråkighet kan man kalla tvåspråkighet, som på ett informellt sätt växer fram i individens hem och/eller närmiljö. *Kulturell tvåspråkighet* kan man i sin tur kalla den språkfärdighet som man får i första hand med formell undervisning. *Naturlig tvåspråkighet* kan förstärkas genom formell undervisning och *kulturell tvåspråkighet* kan utvidgas av informella privata kontakter. (Tandefelt 2001: 5.)

Tvåspråkighet diskuteras inte endast på individnivå, utan också samhället kan vara tvåspråkigt. Flera språk i ett samhälle är mer regel än undantag. (Tandefelt 2001: 3.) När det talas mera än ett språk i samhället, kan man tala om ett tvåspråkigt samhälle. I det första typfallet av samhällelig tvåspråkighet talas två språk huvudsakligen av två skilda enspråkiga grupper, medan det finns vissa tvåspråkiga individer som tar hand om gruppernas kommunikation. I andra typfall är alla i samhället tvåspråkiga. I tredje typfall finns det två grupper, varav den ena är tvåspråkig och den andra är enspråkig. De här typerna är ändå teoretiska, och de existerar inte som rena, utan det finns blandningar av de här typerna. (Appel & Muysken 1987: 1–2.)

Det finns ca trettio gånger mera språk än det finns länder i världen (Romaine 1989: 8). Det finns många exempel runtom världen som visar att det finns människor, som inte klarar sig utan flera språk. Ett vanligt fall är att man har ett lokalt språk som modersmål, medan det officiella språket är ett annat språk. Om man vill utbilda sig högre, behöver man kanske ett tredje språk eftersom undervisningens språk igen kan vara något annat språk. Också fjärde språk behövs ibland med t.ex. andra samhällen eller folkslag. (Stedje & af Trampe 1979: 14–15.) T.ex. i Indien skulle det vara problematiskt att vara enspråkig, för en person behöver många språk och olika varianter för att klara av de vardagliga uppgifterna (Romaine 1989: 9).

Det finns ingen allmänt godkänd definition av tvåspråkighet. Det kan sägas att det finns lika många definitioner som forskare som har sysslat med tvåspråkighet. Såsom i definitioner av modersmålet, skiljer jag också här mellan fyra huvudtyper av definitioner med avseende på vilken aspekt av tvåspråkighet de har som kriterium: ursprungsdefinitioner, attityddefinitioner, kompetensdefinitioner och funktionsdefinitioner. Lingvister och psykologer baserar sina definitioner av tvåspråkighet på den tvåspråkigas språkliga kompetens. Sociologerna i sin tur baserar sina definitioner av tvåspråkighet på språkens funktion. Sociologer och socialpsykologer definierar tvåspråkighet utgående från attityder, de är mera intresserade hur talaren och hennes omgivning förhåller sig till språken. (Skutnabb-Kangas 1981: 83–84). Enligt Marika Tandefelt (2001: 4) kan tvåspråkighet också baseras på ursprung, såsom också modersmålet.

3.1. Definitioner som baserar sig på ursprung och identitet

Man kan sägas vara tvåspråkig till sitt ursprung, om man växer upp med två språk i sitt hem, eller med ett språk i hemmet och ett annat i närmiljön. I sådana fall har individen tillägnat sig båda språken i tidig ålder med resultatet att språken har en möjlighet att utvecklas simultant. Ursprung har ett samband med tvåspråkigheten som identitet. Om man växer upp i en tvåspråkig miljö eller familj får man dubbla rötter och en möjlighet till dubbel identifikation och acceptans. (Tandefelt 2001: 4.)

Attityddefinition baserar sig på talarens egen och andras bedömning om ens tvåspråkighet. Ursprung har ofta en avgörande betydelse för identiteten, men det är också möjligt att byta identitet. Det är fråga om ens egna uppfattningar, som inte på riktigt behöver ha att göra med språkfärdigheter eller användning av språket. (Sundman 1999: 41.)

Vi är medlemmar i vissa grupper, t.ex. kvinnor, föräldrar, barn eller tvåspråkiga. De här grupperna hjälper oss att forma vår egen sociala identitet. Social identitet skapas av oss själva, av vår interaktion med andra gruppmedlemmar, av förväntningar från varje grupp och av de sociala omgivningarna. (Baker 2007: 136.) Det, att vi talar ett språk eller flera språk, identifierar ofta vårt ursprung, vår historia, vårt medlemskap och kultur (Baker 2007: 407).

Om man utgår från andras bedömningar måste man koncentrera på om talaren accepteras som infödd talare av båda grupperna. Tove Skutnabb-Kangas hänvisar till Bertil Malmbergs (1977, 135) påstående att den talande inte får bryta av mot sin omgivning så att någon störande avvikelse noteras. Då accepteras talaren inte som en infödd talare av sin omgivning. Här framträder ett problem: vem skall man inte störa? T.ex. en enspråkig professor på krog med ”vanliga människor” kan låta mycket mera störande på grund av sitt språkbruk jämfört med en person med ett annat modersmål eller dialekt. (Skutnabb-Kangas 1981: 92.)

3.2 Definitioner som baserar sig på kompetens och funktion

Om man inte vill beakta individens ursprung eller identifikation, kan man också dra slutsatser av individens faktiska användning av sina två eller flera språk eller om dennes språkliga färdighetsnivå. Den som använder sina två språk lika mycket och i mångsidiga situationer kommer troligen att nå en hög färdighet i båda. Problemet blir också här vilken eller vem man borde jämföra med. Hur stora färdigheter och hur mycket användning krävs det för att vara tvåspråkig? Om det krävs en absolut balans mellan språken skulle det inte finnas så många som definieras som tvåspråkiga i världen, även om de använder flera språk varje dag. (Tandefelt 2001: 4–5.)

Litteratur om tvåspråkighet koncentrerar sig ofta på sådana tvåspråkiga vilkas kompetens i båda språken är bra utvecklad. En person som behärskar båda språken flytande i många sammanhang kallas balanserad tvåspråkig. Balanserad tvåspråkighet används ofta som ideal. Många tvåspråkiga använder sina två språk i olika sammanhang och med olika personer. Till exempel kan man använda ett språk i jobbet och ett annat språk hemma. Tvåspråkigas kunskaper i olika språk är alltså starkare i vissa och svagare i vissa domäner. Man är van vid att använda något språk flytande i vissa situationer, men kan man vara flytande i alla situationer på båda språken? En tvåspråkig person kan alltså vara kompetent i en kontext men inte i andra. Därför kan det vara orättvist att jämföra med infödda enspråkigas kompetens, såsom man ändå vanligen gör. Man måste också ta hänsyn till skillnaden mellan kunskap och användning. (Baker 2007: 9–11.)

Som exempel på olika kompetensdefinitioner lyfter jag fram Leonard Bloomfields och Einar Haugens definitioner. Tove Skutnabb-Kangas hänvisar till Leonard Bloomfield (1933: 56) när hon skriver, att Bloomfields definition av tvåspråkighet ”*man ska behärska två eller flera språk som en infödd*” är den klassiska definitionen på tvåspråkighet. Einar Haugens, som Skutnabb-Kangas kallar för tvåspråkighetsforskningens ”grand old man”, definition på tvåspråkighet liknar Bloomfields definition: *en infödds kompetens i mer än ett språk*. Båda de här definitionerna är ganska krävande. Skutnabb-Kangas hänvisar också till en annan

definition av Haugen (1953: 7), som inte längre är så sträng och krävande jämfört med de ovanstående: ”*tvåspråkigheten börjar då talaren kan producera fullständiga meningsfulla yttranden på det andra språket*”. (Skutnabb-Kangas 1981: 85.)

I motsats till föregående stränga definitioner av Bloomfield och Haugen, finns det forskare som kräver ”*åtminstone någon kännedom om och kontroll av det andra språkets grammatiska struktur*”, andra kräver endast att man bör ”*förstå det främmande språket utan att själv ännu kunna tala det.*” John Macnamara delar in språkförmågan i fyra delar: förstå, tala, läsa, skriva, och indelar dem vidare i fyra aspekter: fonem/grafem, lexikon, syntax och semantik. Han tycker att en person är tvåspråkig om hon behärskar åtminstone ett av de här delområdena på sitt andra språk. Detta betyder att enligt Macnamara är t.ex. en svensk, som känner till de grekiska grafemen, bokstäverna, tvåspråkig. (Skutnabb-Kangas 1981: 85–86.)

Också Marketta Sundman (1999: 38–39) skiljer mellan *perceptiv* (passiv) och *produktiv* (aktiv) språkförmåga, som handlar om dels förståelse och dels användning av språket. Dessutom skiljer hon mellan *skriftlig* och *mundlig* förmåga. Med denna kategorisering får vi ett system med fyra olika delfärdigheter:

- *Att förstå tal (mundlig och perceptiv)*
- *Att tala (mundlig och produktiv)*
- *Att läsa och förstå skriven text (skriftlig och perceptiv)*
- *Att skriva (skriftlig och produktiv)*

(Sundman 1999: 39)

Om språkfärdigheter används som kriterium för att testa individens eventuella tvåspråkighet måste man undersöka vilken kompetens hon har inom de olika delfärdigheterna. Innan man kan ha produktiva färdigheter måste man ha motsvarande perceptiva färdigheter, vilket betyder t.ex. att man måste kunna förstå tal innan man själv kan tala. De muntliga och skriftliga färdigheterna är ändå helt oberoende av varandra, det är helt möjligt att man kan tala något språk men inte skriva det och tvärtom. (Sundman 1999: 39.)

Det finns många problem när man definierar tvåspråkighet enligt kompetensdefinitionen. Definitionerna är ofta antingen för vida, så att enligt dem kunde praktiskt alla människor definieras som tvåspråkiga, eller för snäva, så att nästan ingen kan anses fylla kraven på tvåspråkighet. Ett annat problem är att det är svårt att tillräckligt noggrant precisera kraven på de olika delområdena av språkförmågan. Räcker det att man har primära språkfärdigheter, eller borde man också kunna läsa och skriva för att ha tillräckligt hög kompetensgrad för att vara tvåspråkig? Hur är det med barn som ännu inte kan läsa, eller en vuxen i en kultur där det inte existerar skriftspråk, har de inte en infödd kompetens? (Skutnabb-Kangas 1981: 86–87.)

Problem orsakas också av med vem man ska jämföra med när man definierar krav på en persons tvåspråkighet. När man specificerar de krav som en person ska uppfylla för att räknas som tvåspråkig, vem omfattar kraven? Variationerna mellan infödda talare är stora, och t.ex. omständigheterna påverkar dem. T.ex. en person med kompetens i två språk som har gått endast i grundskola kan räknas som tvåspråkig, medan en person med akademisk slutexamen som har samma kompetens i samma två språk kanske inte skulle betraktas som tvåspråkig, eftersom kraven på henne ställs högre. (Skutnabb-Kangas 1981: 87.)

Ett ytterligare problem blir att kompetensdefinitionerna ofta utgår ifrån att den tvåspråkiga ”fullständigt” behärskar det först inlärd språket, och definierar enbart kraven för det andra språket. I detta fall uppställer man balanserad tvåspråkighet som ideal, men det räcker inte alltid till att garantera att man kan båda språken bra. (Skutnabb-Kangas 1981: 88.)

Jämfört med kompetensdefinitionerna är variationen i funktionsdefinitionerna mycket mindre (Skutnabb-Kangas 1981: 88). Enligt språkanvändning är en person funktionellt tvåspråkig om hon använder mera än ett språk. Det blir ändå problem med det här kriteriet också: i vilken utsträckning och i vilka sammanhang skall de två språken användas. Kriteriet utesluter alltså personer som behärskar flera språk men använder endast ett av dem. (Sundman 1999: 40.)

Uriel Weinreichs definition på funktionell tvåspråkighet lyder (1953: 1):

”The practise of alternatively using two languages will be called *bilingualism* and the persons involves, *bilingual*”

(Weinreich 1953:1)

Detta innebär alltså att vanan, att man alternativt och omväxlande använder två språk kan kallas tvåspråkighet och de personer som deltar det här alternativ och omväxlande användning av två språk kan kallas tvåspråkiga. (Weinreich 1953: 1.)

Tvåspråkighetsforskningen börjar övergå från kompetensdefinitioner på tvåspråkighet till funktionsdefinitioner. Samtidigt har fokus på språket i sig flyttades över till språkbrukarna, och det karakteriserar inte bara tvåspråkighetsforskningen, utan alla sidor av dagens lingvistik. (Skutnabb-Kangas 1981: 91.)

3.3 Vem är tvåspråkig?

Det är svårt att bestämma vem som ska definieras som tvåspråkig eller flerspråkig. Marketta Sundman (1999: 37) skriver, att det är omöjligt att dra en gräns mellan tvåspråkighet och enspråkighet. Hon anser att olika personer är tvåspråkiga på olika sätt och i olika grader. Tvåspråkighet är en högst individuell företeelse. Termen incipient tvåspråkighet räknar människor med minimal kompetens i andra språket som tvåspråkiga. Då blir tvåspråkighet mycket omfattande eftersom man måste räkna nästan alla människor som tvåspråkiga, eftersom nästan varje vuxen människa kan åtminstone några ord på två eller flera språk. Å andra sidan, om man ser på den klassiska definitionen av Bloomfield (se s. 24), som definierar en sådan person, som behärskar båda språken som en infödd talare, som tvåspråkig, kan tvåspråkigheten vara för begränsad. Med den här definitionen möter man också problem: Vem borde man jämföra med, vem former gruppen som talar som infödda osv. (Baker 2007: 8.)

Skutnabb-Kangas (1981: 78) delar in de tvåspråkiga i världen i fyra kategorier: elittvåspråkiga, barn från språkliga majoriteter, barn från tvåspråkiga familjer, och barn från språkliga minoriteter. Olika grupper har olika typer av krav och förutsättningar att bli tvåspråkiga. I det följande diskuterar jag dessa olika grupper.

3.3.1 Elittvåspråkiga

Människor som har blivit tvåspråkiga av frivilligt val kallas elittvåspråkiga. Det finns inga inre eller yttre krav på barnen att fatta beslut att t.ex. flytta till ett annat land utan det är ett frivilligt beslut av dem själva, eller från föräldrarnas sida. Till denna grupp hör t.ex. alla de medel- och överklassbarn och ungdomar som reser, bor några år utomlands, får stipendier till andra länder osv. Barnen måste lära sig det nya språket om de vill vara i kontakt med människorna i det nya landet. Barnen upprätthåller ofta sina modersmål genom böcker etc. eftersom de vet att de kommer att behöva sitt modersmål i framtiden. Att bli tvåspråkig på detta sätt ses ofta som positivt, som en extra berikning för individen. Det är mycket individuellt, eftersom det är individerna själva som bestämmer sig för att de blir tvåspråkiga, och de gör det inte i organiserade grupper utan mer eller mindre ensamma. (Skutnabb-Kangas 1981: 78–79.)

3.3.2 Barn från språkliga majoriteter

S.k. språkbadsbarn hör till gruppen av barn från språkliga majoriteter. Man kan t.ex. använda ett minoritetsspråk som undervisningsspråk för majoriteten. Oftast är det minoritetsmedlemmar som blir tvåspråkiga, men med språkbad försöker man göra majoritetsmedlemmar tvåspråkiga, för att de skall behålla sina gamla fördelar och samtidigt kunna bli delaktiga i de nya fördelar som man garanterar tvåspråkiga individer. De här majoritetsbarnen har inga yttre, samhälleliga eller familjeinterna krav på sig att bli tvåspråkiga, utan de blir tvåspråkiga mer eller mindre frivilligt. (Skutnabb-

Kangas 1981: 80.) Man har börjat med språkbad i Canada i slutet av 1960-talet, och denna språkbadsmodell har varit modell för språkbad i Finland, först i Vasa 1987, därifrån språkbadet spred sig runtom Finland, och också t.ex. i Katalonien (Laurén 1995: 19).

3.3.3 Barn från tvåspråkiga familjer

Till gruppen barn från tvåspråkiga familjer hör barn från familjer där föräldrarna har olika modersmål. Om den ena föräldern talar samhällets majoritetsspråk finns det inget yttre tryck från samhällets sida att bli tvåspråkig, medan familjen ofta har ett familjeinternt tryck, för det är önskvärt att barnen skulle kommunicera med båda föräldrarna på vars och ens modersmål. I en tvåspråkig familj finns det en risk, att man blir enspråkig eller mycket dominant i det ena språket i stället för att bli ”fullständigt” tvåspråkig. Om tvåspråkigheten misslyckas, kan det t.o.m. hända att barnen har sämre relationer till den ena eller båda föräldrarna beroende på det att de inte har samma modersmål eftersom barnet inte kan kommunicera med den ena föräldern på hennes eller hans modersmål. Om barnen kommer från en familj där båda föräldrarna kommer från språkliga minoriteter, är situationen densamma som för de barn som kommer från språkliga minoriteter. (Skutnabb-Kangas 1981: 81–82.)

3.3.4 Barn från språkliga minoriteter

Största delen av världens tvåspråkiga hör till gruppen barn från språkliga minoriteter. Barn från språkliga minoriteter tvingas av omständigheterna att bli tvåspråkiga. De har både starkt yttre tryck att bli tvåspråkiga och oftast också ett starkt familjeinternt tryck att bli tvåspråkiga. Yttre samhälleligt tryck har de därför att deras eget språk oftast har begränsade officiella rättigheter, och familjeinternt tryck i sin tur har de därför att föräldrarna vill att barnen ska lära sig majoritetsspråket bra för att ha bättre

utgångspunkter att t.ex. utbilda sig. Naturligtvis vill föräldrarna också att barnen skulle kunna deras eget språk ordentligt. (Skutnabb-Kangas 1981: 82–83.)

Risken med att misslyckas att bli tvåspråkig är större hos den här gruppen jämfört med de andra grupperna. Om det misslyckas, kan följderna bli allvarliga. T.ex. kan det hända att om man blir mycket dominant i sitt eget språk, har man kanske begränsade utbildningsmöjligheter beroende på grund av det att man inte behärskar utbildningens språk tillräckligt bra. Samtidigt blir möjligheterna att tävla på arbetsmarknaden sämre, samt möjligheterna att delta i och påverka det samhälle man lever i osv. Om man i sin tur blir mycket dominant i majoritetsspråket och glömmer bort minoritetsspråket är det möjligt att barn tappar kontakterna med föräldrarna, deras ursprung och kultur. (Skutnabb-Kangas 1981: 82–83.)

3.4 Diglossi och tvåspråkighet

Solveig Strömman (1995: 35) skriver, att Charles Ferguson har lanserat begreppet diglossi för ett sådant tillstånd i ett samhälle där två varianter av samma språk används inom klart olika livsområden. Fishman (1975: 74) preciserar att begreppet diglossi kan användas om samhällen som använder två olika språk eller där finns det olika dialekter och variationer av språket. Båda språken har sin egen funktion för individerna (Sandlund 1970: 3). I praktiken betyder diglossi att till exempel vid universitetsföreläsningar använder man en högvariant, medan när man tilltalar arbetskamrater använder man en lågvariant. Lågvariant är normalt det språk som man har tillägnat sig hemma och som man använder genom hela sitt liv. Högvariant i sin tur har man lärt sig mera formellt i samhället senare i livet, och det stöds av institutioner utanför hemmet. (Romaine 1989: 34.)

Tvåspråkighet och diglossi är inte bundna till varandra, utan de kan förekomma oberoende av varandra. Om man ser på situationer där det finns både diglossi och tvåspråkighet, är individerna tvåspråkiga och behärskar både det officiella och det inofficiella språket, eller hög- och lågvarianter. (Strömman 1995: 37.) Det är inte

ovanligt att endast högvarianten är landets officiella språk. Som ett exempel på ett land där det finns både diglossi och tvåspråkighet kan man nämna Paraguay, där mera än hälften av befolkningen talar både spanska och Guaraní. (Fishman 1975: 75–76.)

Då det ena språket är bundet vid en funktion, som endast en liten del av befolkningen fyller, finns det diglossi utan tvåspråkighet. I praktiken betyder det att två (eller flera) språk används, men största delen av befolkningen är enspråkig. (Sandlund 1970: 4.) I kollektivet lever två enspråkiga grupper sida vid sida men har endast litet att göra med varandra. En sådan situation fanns det till exempel i flera europeiska länder före första världskriget: eliten talade franska medan vanligt folk talade något annat språk. (Fishman 1975: 81.) Diglossi utan tvåspråkighet kan förekomma i mindre sammanhang och behöver inte beröra hela stater. Som exempel på det nämner Sandlund svenskan på vissa bruksorter i Finland. (Sandlund 1970: 4.)

I tillstånd med tvåspråkighet utan diglossi är individerna tvåspråkiga, men det finns inga klara funktioner för i vilken situation det ena eller det andra språket skall användas. Som exempel kan man nämnas svenska språket i Finland efter att svenskan har förlorat sin ställning som ensamt förvaltningspråk. (Sandlund 1970: 5.) Magdalena Jaakkola (1973: 26) skriver, att tvåspråkighet utan diglossi är utmärkande för våra dagars invandrare, som använder både det gamla hemlandets språk och det nya hemlandets till synes helt slumpmässigt.

Det är svårt att tänka sig ett samhälle där varken diglossi eller tvåspråkighet existerar, om man beaktar dialekter och andra språkliga varianter (Sandlund 1970: 5). Landet borde vara mycket litet och isolerat, för att ett sådant samhälle skulle kunna bildas (Fishman 1975: 88).

I Finland kan man använda båda språken, finska och svenska både i privata och i offentliga sammanhang. Därför kan Finland inte kallas för ett diglossiskt samhälle. I Finland behöver ingen behärska båda språken för att kunna klara av sitt dagliga liv, utan det finns tidningar, skolor och kulturverksamhet osv på båda språken. Ändå lever många finländare, i synnerhet finlandssvenskar som är bosatta på finskdominerade

orter, i praktiken i en diglossisk situation, eftersom de talar sitt modersmål svenska i privata livet men de måste använda det andra språket, alltså majoritetspråket finska, i arbetslivet, i affärer osv. (Sundman 1999: 40.)

4 ÄR DET MÖJLIGT MED TVÅ MODERSMÅL?

Det finns två kontrastiva syner på tvåspråkiga individer. Enligt en fraktionell syn på tvåspråkighet finns det två enspråkiga i en person. Enligt en holistisk syn på tvåspråkighet har tvåspråkiga en unik lingvistisk profil i stället för två skilda profiler. Ofta ses tvåspråkiga ur en fraktionell synpunkt, och därför jämförs deras språkliga kompetens med enspråkiga, vilket är orättvist. Tvåspråkiga använder ändå sina två språk i olika situationer och med olika personer, och behärskar inte alla områden lika bra på sina båda språk. Ofta är det också så att tvåspråkiga inte känner sig vara lika kompetenta i båda språken jämfört med infödda enspråkiga. Ett bra exempel på en holistisk syn på tvåspråkiga individer kommer från idrotten. Man kan se till exempel på en häcklöpare. Hon kan inte jämföras med en sprinter eller en höjdhoppare även om hon både löper och hoppar i sitt gren. Hon koncentrerar sig på två olika uppgifter, medan sprintern koncentrerar sig endast på löpande och höjdhopparen på hoppning. Vanligtvis förlorar häcklöparen i löpning gentemot sprintern och i hoppning gentemot höjdhopparen, men ändå är hon inte sämre som idrottare än de två andra. På samma sätt kan man se på tvåspråkiga: hon behärskar inte sina två språk lika bra jämfört med enspråkiga, för hon måste koncentrera sig på de båda språken när enspråkiga koncentrerar sig endast på ett språk. (Baker 1998: 9–10.)

En person kan uppleva att hon har två modersmål, eller två *första språk* om hon har mött sina två språk tidigt och utvecklat dem simultant. Detta betyder att individen bedömer sina färdigheter jämställda i respektive språken. Om man har lärt sig språken i olika sammanhang eller efter varandra är det möjligt att individen väljer att anse ett språk vara sitt modersmål eller första språk, medan det andra språket blir *andra språk*. Om man har lärt sig ett språk genom formell undervisning, och om språket fungerar endast som ett instrument utan någon slags privat eller emotionell betydelse för individen, kommer man att uppleva språket som *främmande språk*. Det kan hända oberoende av om språket i fråga är ett inhemskt eller utländskt språk. (Tandefelt 2001: 5.)

4.1 Två modersmål enligt ursprungs- och attityddefinition

Om modersmålet definieras på basis av ursprung, alltså så att modersmålet är det först inlärd språket, är det helt möjligt att barnet har två modersmål. Det är möjligt i familjer där föräldrarna har olika modersmål. Om båda föräldrar i en sådan familj talar konsekvent sitt eget modersmål med barnet och är ungefär lika mycket tillsammans med barnet lär hon sig båda språken simultant och får två baspråk. Som exempel kan man nämna en familj där den samiska modern alltid talar samiska och den svenska fadern alltid svenska. (Skutnabb-Kangas 1981: 27.)

Om man definierar modersmålet på basis av identifikation, är det det språk som man identifieras med av sig själv och av andra. Kan man av sig själv och andra identifieras som infödd talare av två olika språk? När det gäller andras identifiering, har undersökningar visat att det är helt möjligt (se Skutnabb-Kangas 1981: 39). Det är helt möjligt att tala två språk så bra att man accepteras som infödd talare av båda språkgrupperna, även om man inte talar något av språken perfekt. (Skutnabb-Kangas 1981: 39.)

Att identifiera sig själv som tvåspråkig är inte så vanligt. Det finns en klar skillnad mellan kompetens i två språk och tvåspråkigheten som identifikation. Många tvåspråkiga identifierar sig hellre antingen som klart svenskspråkiga eller klart finskspråkiga. (Allardt & Starck 1981: 161.)

Tidigare undersökningar runtom världen har ändå visat att det finns människor som identifierar sig med sina båda språk. Om de har alternativ att välja mellan, väljer de hellre det alternativ, som förstärker deras båda identiteter i stället för det som betonar en identitet. (Skutnabb-Kangas 1981: 40.)

Dubbel identifikation med båda språkgrupperna innebär att tvåspråkiga anser sig vara medlemmar av en skild grupp som skiljer sig både från de finsk- och svenskspråkiga. Också det är möjligt att man upplever sig mer finsk i finlandssvenska sammanhang och mer finlandssvensk i finska sammanhang. (Tandefelt 2001: 14.)

Om identifikation med båda språkgrupperna har Tove Skutnabb-Kangas (1981: 40) hittat ett dräpande citat från författaren Antti Jalava:

”Man undrar ibland vilket av mina två språk som känns naturligast och mest äkta, finskan eller svenskan? Finskan, naturligtvis. Och svenskan. Bägge språken berikar och förutsätter varandra, att ta bort det ena vore att ta bort en del av mitt liv.” (Jalava 1978, 4–5)

Individens harmoniska identifikation med två språkgrupper förutsätter att individens val accepteras av andra medlemmar av båda grupperna. För en minoritetsgrupp är det i acceptansen mycket fråga om språkfärdigheter jämfört med majoritetsgruppen, eftersom språket är minoritetsgruppens tydligaste särdrag för t.ex. finlandssvenskar. (Tandefelt 2001: 15.)

4.2 Två modersmål enligt kompetens- och funktionsdefinition

Om man definierar modersmålet på grund av kompetens, är modersmålet det språk som man behärskar bäst. Enligt det måste den som har två modersmål vara lika kompetent i båda språken, samt lika kompetent i båda språken jämfört med infödda enspråkiga. (Skutnabb-Kangas 1981: 34.)

Sällan behärskar man båda språken lika bra inom alla delområden, alla aspekter och ämnesområden. Om man utgår från stränga kompetensdefinitioner, är det ovanligt att ha två helt likvärdiga språk som är jämförbara med enspråkigas modersmål. Enligt en fraktionell syn på tvåspråkighet, som Tove Skutnabb-Kangas presenterar, kan man i stället ha ett modersmål som man behärskar lika bra som en infödd enspråkig talare behärskar sitt enda modersmål, medan man behärskar det andra språket sämre eller bättre inom vissa områden. (Skutnabb-Kangas 1981: 36.) Som motsats till detta går som ett bra exempel det tidigare presenterade exemplet på en häcklöpare, som presenterar den holistiska synen på tvåspråkighet: det är orättvist att jämföra

tvåspråkigas kompetens i sina två språk med enspråkigas kompetens i ett enda språk. (Baker 1998: 10.)

Om man definierar modersmålet på grund av funktion, är det det språk som man använder mest. Problematiskt blir att avgöra om man kan använda de två språken lika mycket. Talaren borde kunna byta språk och använda båda språk oberoende av sammanhang. (Skutnabb-Kangas 1981: 36.)

För att tvåspråkiga skulle kunna ha två modersmål som de använder lika mycket och i alla situationer så att de också kan byta språk när helst de vill, krävs det ett tvåspråkigt samhälle där man kan använda sina båda språk på alla områden. Sådana samhällen är det inte lätt att hitta. Här kan vi dra slutsatsen att om man utgår från stränga definitioner som baserar sig på kompetens, och likadan funktion hos båda språken, är det mycket sällsynt att individen kan ha två modersmål. (Skutnabb-Kangas 1981: 38–39.)

5 SPRÅKLIGA VAL I TVÅSPRÅKIGA FAMILJER

När man ser på den officiella statistiken hittar man inte begreppet tvåspråkig när det är fråga om individer. Individer anses alltid vara antingen svenskspråkiga eller finskspråkiga. När man talar om äktenskap över språkgränser kan man å andra sidan använda begreppet tvåspråkigt. Det är ändå helt möjligt att en officiellt tvåspråkig familj fungerar bara på ett språk, eftersom officiell status inte nödvändigtvis berättar om den faktiska språkanvändningen, om det används två språk eller endast ett språk i familjen. (Finnäs 1990: 4–5.)

Det finns tre språkliga val, som familjer där föräldrarna har olika modersmål, måste göra: man måste välja barnets officiella språk, alltså det språk som barnet registreras i, barnets faktiska modersmål, alltså det språk eller de språk som barnet tillägnar sig i hemmet, och skolans språk, alltså om barnet ska gå i svensk eller finsk skola. Hemmets språk eller skolans språk behöver inte väljas i enlighet med det registrerade modersmålet. (Sundman 1999: 10.)

Att föräldrarna i en familj har olika modersmål betyder självklart inte att barnen blir tvåspråkiga. Valet av skolspråk kan berätta om föräldrarnas vilja att uppfostra barnet, men garanterar inte någon grund för att språket används i hemmet. Slutligen är det ändå individen själv som väljer vilket språk hon utvecklar vidare. (Tandefelt 2001: 29–30.)

5.1 Tvåspråkiga familjer

Sedan mitten av 1970-talet har det varje år ingåtts flera tvåspråkiga än enspråkigt svenska äktenskap i Finland. Blandäktenskap betyder, att man har enligt befolkningsregistret olika officiella modersmål så, att den ena har svenska och den andra har finska som modersmål. Äktenskap över språkgränsen kallas exogami i motsats till endogami, vilket betyder äktenskap inom samma språkgrupp (Tandefelt 2001: 11). Själva äktenskapet behöver inte innebära ”språkbyte” i officiell bemärkelse

eller i praktiken, utan det är främst den följande generationen som gör sig gällande för den finlandssvenska befolkningens numerära utveckling. Mer än hälften av barnen som föds i dessa äktenskap blir finskspråkiga. (Sundman 1999: 9.)

Språk är en egenskap som väljs av föräldrarna, det är inte automatisk bestämt såsom kön eller genetiskt bestämt som hudfärg eller ras. Det finns inga krav på att barnen måste ha samma modersmål som modern eller fadern. (Finnäs 2000: 7.)

När andelen tvåspråkiga äktenskap ökar, ökar också andelen barn med tvåspråkig bakgrund i relation till barn med enspråkigt svensk bakgrund. Exogama familjer har en möjlighet att ge barnen en genuint tvåspråkig uppväxt, om båda språken används konsekvent och medvetet. En positiv inställning till tvåspråkighet har ökat i takt med att antalet personer med ett tvåspråkigt ursprung har ökat, och bl.a. därför kan man anta att de barn som lever i exogama familjer känner sig först och främst som tvåspråkiga i stället för att känna sig som finsk- eller svenskspråkiga. (Tandefelt 2001: 11, 13.)

Finnäs (2000: 60) påstår, att den typiska finlandssvenska familjen inte längre är enspråkigt svensk utan tvåspråkig. Den finländska befolkningsstatistiken är baserad på individer, och uppgifter om familjer sammanställs utgående från familjemedlemmarnas karakteristiska. Detta innebär att tvåspråkiga familjer definieras som familjer där makarna har olika officiella modersmål. Uppgifterna säger inte nödvändigtvis något om familjens faktiska språkanvändning. Om man tänker på den faktiska språkanvändningen kunde det mot den bakgrunden vara motiverat att benämna dessa familjer potentiellt tvåspråkiga. (Finnäs 2000: 12.)

På 1950-talet började man i folkräkningar efterfråga ”*Det språk Ni talar bäst. Uppge i osäkra fall vilken språkgrupp ni närmast anser Er tillhöra*”. På 1960- och 1970-talets folkräkningar ersatte man den första delen av frågan med begreppet *huvudspråk*. Statistikcentralen har från och med år 1977 baserat sin statistik på det centrala befolkningsregister. Befolkningsregister upprätthålls av Befolkningsregistercentralen och det uppdateras kontinuerligt. Registret innehåller grundläggande person- och

familjeuppgifter, och också språket, som definieras kort och gott som *modersmål*. (Finnäs 2000: 10.)

När man i folkräkningar använde termen huvudspråk, blev ursprungligen tvåspråkiga äktenskap formellt enspråkiga. När modersmålet blev kriterium, visade det sig emellertid att omkring hälften av dessa äktenskap återigen var tvåspråkiga. Man fick alltså betydligt mera tvåspråkiga äktenskap med modersmålskriteriet. (Finnäs 2000: 12.)

Enligt Finnäs tidigare beräkningar bör övergången från *huvudspråk* till *modersmål* ha lett till att språkgruppsangivelsen förändrades för åtminstone 10 000 personer. Man kan anta att alla mer eller mindre tvåspråkiga inte har förändrat språket, så de officiella statistikuppgifterna borde inte ses som absoluta sanningar i detta avseende. (Finnäs 1990: 5.)

I en tvåspråkig familj behöver alla barn inte givetvis ha samma språkliga identitet eller språkkunskaper, utan det är möjligt att barnen tillhör olika språkgrupper. Finnäs undersökning av barnens registrerade språk och språkliga bakgrund i Vasa visar att det finns familjer där barnen hade olika registrerade modersmål trots att de gick i samma skola. (Finnäs 1990: 5–6.)

5.2 Registrerat modersmål

Familjen kan fritt välja språket för ett nyfött barn, och det finns inga absoluta sanningar om barnets kommande språkliga utveckling. Om man vill, är det möjligt att senare korrigera en felaktig språkuppgift. (Finnäs 2000: 60.)

Befolkningsstatistiker Fjalar Finnäs har kartlagt den språkliga registreringen av barnen i blandäktenskap och förändringar i detta beteende under perioden 1950-1993. Hans studier visar, att majoriteten av barnen registrerades som finskspråkiga fram till mitten av 1980-talet, medan numera registreras majoriteten som svenskspråkiga. (Finnäs 1995: 10) Av de svenskspråkiga barnen i registret har uppemot en tredjedel en tvåspråkig

bakgrund i dagens läge. Finnäs tidigare undersökning från år 1990 visar att i huvudstadsregionen kommer ungefär hälften av de barnen som är registrerade som svenskspråkiga från tvåspråkiga familjer, medan deras andel givetvis är liten på starkt svenskspråkiga orter. (Finnäs 1990: 7.)

En stor del av de tvåspråkiga familjerna finns på finskspråkiga orter. Där måste man i högre grad även satsa på svenska för att barnen skulle bli praktiskt tvåspråkiga. Annars finns det en risk att bli mer eller mindre finskspråkig. Som följd av denna utveckling har omgivningens betydelse minskat. (Finnäs 2000: 61.)

Moders språk har fått en allt större betydelse. Detta kan bero på det att många uppfattar modersmål som liktydigt med moderns språk. I de tvåspråkiga familjer där fader var svensk var 37.9% av barnen registrerade på svenska, medan motsvarande andel i sådana familjer där mor var svensk var 60.8%. Barnets officiella modersmål har oftare varit samma som modern har som officiella modersmål. (Finnäs 1990: 9.) Sannolikhet för att barnet skall ha samma modersmål som modern har, är större bland samboende än bland gifta. Skillnaden är märkbar speciellt i de fall då mor är finskspråkig. (Finnäs 2000: 68.) Också föräldrarnas, i synnerhet mors, utbildningsnivå visar sig ha påverkan på barnets officiella modersmål. Ju högre utbildning mor har, desto större andel av barnen i blandäktenskapen registreras som svenskspråkiga, oberoende av mors eget språk (Finnäs 1986: 172).

Det finns inga säkra uppgifter om i vilken utsträckning det officiella angivna modersmålet överensstämmer med personens faktiska språkanvändning. På lång sikt torde det ha större betydelse vilket språk de tvåspråkiga barnen kan och vill tala än vad som är registrerat som modersmål. Den faktiska språkbehärsningen och den språkliga identiteten kommer att ha konsekvenser för bland annat val av äktenskapspartner och för den följande generationens språk. (Sundman 1999: 11.)

5.3 Valet av samtalsspråket i tvåspråkiga familjer

Så länge som det inte finns barn i ett blandäktenskap, kan man anta att äktenskapen ofta är mer eller mindre enspråkiga. Den ena parten behärskar den andras språk bättre än tvärtom, så det blir naturligt att kommunicera med varandra på ett enda språk i stället för att använda två språk. När det blir barn inom familjen, är det många faktorer som påverkar valet av familjens samtalsspråk. (Laurén 1981: 8.)

I Finland, där blandäktenskapens antal ständigt ökar, har det blivit ett allmänt problem att föräldrarna i tvåspråkiga familjer kan tycka att det är onaturligt att börja tala olika språk med varandra när de får sitt första barn, om de tidigare har använt endast ett språk. I sådana fall råder man dem vanligen att välja det språk som får mindre stöd från samhället som familjens gemensamma samtalsspråk. I sista hand är det ändå föräldrarnas språkkunskaper som bestämmer vilket språk det blir, vanligen väljer man det språk som den andra parten talar bäst. (Skutnabb-Kangas 1981: 27.)

Efter barnets födsel i blandäktenskap ställs föräldrarna emellertid inför en situation där det gäller att välja vilket språk man skall tala till barnet. Numera rekommenderas i Finland att båda föräldrarna skall konsekvent tala sitt eget modersmål ända från början. Det är viktigt att en förälder är konsekvent i sitt språkval med barnet enligt principen ”en förälder – ett språk”. På detta sätt är det lättare för barnet att hålla språken isär. (Sundman 1999: 12.)

Principen ”en förälder – ett språk” garanterar också att det inte blir några större luckor i ordförrådet i något av språken. Principen ger också barnet motivation att verkligen tillägna sig och tala båda språken. Om den ena föräldern talar t.ex. bara finska och den andra föräldern båda språken, är det möjligt att barnet märker att hon eller han inte behöver kunna svenska eftersom kommunikation på finska är möjligt med båda föräldrar. (Sundman 1999: 12.)

Det anses vara helt möjligt att ett normalt barn kan tillägna sig meera än ett språk. Man tycker också att föräldrar ger den bästa språkmodellen för barnet om de talar det språk

som de själva behärskar bäst. Man antar också att det är lättare för en förälder att skapa en närmare kontakt med sitt barn på sitt eget modersmål. (Sundman 1999: 12.)

Man känner inte till hur omfattande föräldrarna följer principen ”en person – ett språk” men det ser som om det finns två ungefär lika starka modeller: antingen talar man båda språken, eller finska. Förstås finns det också familjer där svenska är familjens enda samtalspråk. (Sundman 1999: 13.) Principen ”en person – ett språk” ser ut att ha nått mycket framgång, men finns det också andra typer av tidig tvåspråkighet i familjen. De här andra typerna gäller ändå i första hand tvåspråkiga familjer i ett enspråkigt samhälle där åtminstone en förälder är invandrare. Nedanför nämns ett par exempel på de här andra typerna. (Herberts m.fl. 1997: 124–125.)

Enligt typen ”icke dominerande hemspråk” talar båda föräldrarna minoritetsspråket med barnet fast föräldrarna har olika modersmål och en förälder talar omgivningens språk som modersmål. Då får barnet påverkan av omgivningens språk utanför hemmet. Enligt typen ”dubbelt icke dominerande hemspråk utan stöd från omgivningen” talar föräldrarna olika språk, men inget av dem är dominerande i samhället. Båda föräldrarna talar sitt eget språk och hoppas att barnet så småningom blir trespråkigt, när barnets tredje språk är det som är dominant i samhället. Typen ”blandspråk” är mera en ”laissez faire” – situation än en strategi. Enligt denna typ är båda föräldrar tvåspråkiga och byter språk spontant oberoende av situation. Det här strategin kan man använda bäst om samhället är tvåspråkigt. (Herberts m.fl. 1997: 124–125.)

Enligt Catherine Visapääs undersökning (1996: 19) tycks föräldrarna i Helsingfors vara mycket konsekventa i sitt språkval. När det gäller samtalspråk mellan syskonen förekommer alla modeller: en stor del talar svenska sinsemellan, nästan lika många talar båda språken, medan några talar enbart finska sinsemellan. Visapääs undersökning visar också att det är vanligt i alla tvåspråkiga familjer att föräldrarna talar finska sinsemellan.

Enligt Visapää (1996: 34) saknar de flesta familjer ett gemensamt samtalspråk, för då hela familjen är samlad, pågår samtalet parallellt eller turvis på båda språken beroende

på vilken förälder som talar eller vem av dem barnen vänder sig till. Detta gäller speciellt de familjer som har valt svenskan som skolspråk, medan de familjer som har valt finskan som skolspråk använder mera finska som samtalsspråk. (Visapää 1996: 19.)

5.4 Valet av skolans språk

I Finland finns det inga tvåspråkiga skolor, utan det finns två parallella skolsystem, ett finskt och ett svenskt. Däremot finns det svenska språkbadsdagem och –klasser som är avsedda för enspråkigt finska barn. I grundskollagen sägs det, att beroende på vilket språk eleven uteslutande eller bättre behärskar då eleven uppnår läropliktsåldern, hör eleven till ett finsk- eller svenskspråkigt grundskoldistrikt. (Sundman 1999: 17.)

Skolans språk har en mycket central betydelse för barnets faktiska språkliga utveckling och identitet. I skolan lär man sig att läsa och skriva och på lektionerna tillägnar man en stor del av det ordförråd som behövs för att kunna tala och skriva om sådant som ligger utanför vardagliga liv. Ytterligare skapar och förstärkar skolan individens identitet. (Sundman 1999: 14.)

I Finlands tvåspråkiga familjer har erfarenheten visat att om föräldrar vill att barnen skall kunna tillägna sig normala språkfärdigheter i svenska, får de bästa resultat om de sätter sina barn till en svensk skola. Den finska språkfärdigheten ofta har goda chanser att utvecklas tämligen normalt även utanför finsk skola om barnet lever i en finskdominerad miljö. I synnerhet tidigare har lingvister och pedagoger rekommenderat att föräldrar i Finlands tvåspråkiga familjer skulle sätta sina barn till svensk skola om de vill medverka till att barnen får en väl utvecklad språkfärdighet i både svenska och finska. Nuförtiden är det ändå viktigare att barnet har tillräckligt goda kunskaper i det språk man börjar skolan med och att barnet självt vill gå i svensk skola och lära sig svenska. Valet mellan finsk och svensk skola har också språkpolitiska aspekter, för när barnet går i svensk skola ökar chanserna för att hon i sitt senare liv skall tala svenska och till exempel överföra svenskan till sina egna barn, vilket i sin tur har positiva konsekvenser för finlandssvenskarnas numerära utveckling. (Sundman 1999: 14–16.)

Tidigare var det vanligare att barn från tvåspråkiga familjer gick i finsk skola, men idag väljer majoriteten svensk skola. Ofta fattar man beslut på grund av det att svenskan behöver mera stöd hos barn som lever i starkt finskdominerade miljöer, vilket omfattar de flesta tvåspråkiga familjer. Fjalar Finnäs utredning från år 1996, som handlar om barn som är födda 1985-88 i tvåspråkiga kommuner, visar att klart över hälften av barnen i de tvåspråkiga familjerna har valt svensk skola. Oftast i familjer, där föräldrar väljer svensk skola för sina barn, talas både svenska och finska med barnen, barnen registreras som svenskspråkiga och de går i svensk dagvård. En orsak till valet av skolans språk är att på svenskdominerande orter finns det mera svenska än finska skolor. (Sundman 1999: 18, 20.)

Catharina Visapää har undersökt orsaker till varför föräldrar väljer svensk skola för sina barn. Det ser ut som om föräldrarna siktar på aktiv tvåspråkighet för sina barn, och den svenska skolan tar hänsyn till barnets båda modersmål. Svenska skolor har också ett bra rykte, de har kompetenta lärare, undervisningen sker i små grupper, skolorna har bra ämnesval och de är trivsamma. Föräldrarna har också stora förväntningar i fråga om skolans möjligheter att även ta vara på barnens finska språk. (Visapää 1996: 25.)

Att mors språk dessutom påverkar registreringen av barnen, ser också ut att ha att göra med skolvalet för barnen. I Vasa har ungefär 60% av studerandena mors modersmål som skolspråk. Att intresset för de svenska skolorna ökar, innebär ändå att betydelsen av mors språk minskar. (Finnäs 1990: 23.)

Jämförelsen av skolspråk och registrerat modersmål visar utmärkt hur två olika avgränsningar kan ge olika utfall. Idag får de svenska skolorna mera nya elever jämfört med antalet svenskregistrerade barn i befolkningsregistret. Detta betyder att det finns barn vilkas skolspråk inte är samma som registrerat modersmål. Antalet elever som har olika skolspråk och modersmål kan uppgå till omkring 1000 per årskull. Finnäs hänvisar till sin tidigare undersökning av officiellt tvåspråkiga familjer, som har visat att nästan vart fjärde av dessa barn har ”fel” skolspråk. (Finnäs 2000: 13.)

För ett barn som har börjat skolan med ”fel” språk är det en dubbel uppgift att lära sig ett nytt språk och samtidigt lära sig läsa och skriva, jämfört med elever som behärskar skolspråket bra. Det finns en risk för att eleven upplever sig sämre jämfört med sina klasskamrater eftersom det är svårare för henne att lära sig skriftspråket. Om det finns många elever som talar det andra, icke-skolans språk som modersmål, ändras skolmiljöns språklig karaktär och man börjar använda det andra språket mera på rasterna och lektionstid. På finskdominerade tvåspråkiga orter behöver barn stöd för sin svenska språkutveckling, och det har hittills varit främst skolan som har gett detta stöd för barnen. (Tandefelt 2001: 34–35.)

6 DOMÄNER OCH ANVÄNDNING AV SPRÅK

Användning av svenska innebär inte endast kunskaper i svenska och möjligheter att använda det, utan man måste också ha en vilja att använda det (Sandlund 1991: 37). En tvåspråkig individ måste kunna hålla sina två språk i sär (Appel & Muysken 1987: 79). Enligt Laurén (1981: 24) sker valet av språk hos en individ ändå inte slumpmässigt, speciellt om båda språken har olika funktion. Beroende på situation och individ kan språken bytas mellan meningar, eller också i en mening (Appel & Muysken 1987: 80).

Det finns många olika skäl till varför en flerspråkig individ byter språk. Valet av språk kan bero på det att hon uttrycker sig bättre på det ena språket. Det kan bero på den andra parten, på situationen eller samtalsämnet. Antagligen har individen upplevt vissa saker på vissa språken, så att hon behärskar t.ex. ordförrådet på ett visst område bättre på det ena språket, och på ett annat område på det andra språket. Det kan också bero på hurdana känslor som är förknippade med språket. Också närvarande personers reaktion eller potentiella beroenden påverkar. (Ladberg 1990: 25.)

Inom varje domän kan det finnas olika påtryckningar, till exempel politiska, ekonomiska, kulturella, religiösa osv. De här påtryckningarna påverkar de tvåspråkigas språkliga val, om de använder ett språk hellre än ett annat. Ändå kan man inte förutsäga vilket språk en tvåspråkig individ använder i en viss situation. Enligt många undersökningar finns det inre funktioner av tvåspråkighet, som till exempel räkning, svärande, drömmande och skrivande av dagbok. Många tvåspråkiga använder det samma, det dominerande språket, för de här funktionerna. Det finns ändå också många exempel att man använder olika språk i olika interna funktioner. (Romaine 1989: 31–33.)

I kommunikation är det inte endast fråga om språkets struktur, utan också vem som talar, till vem man talar och i vilket sammanhang påverkar tvåspråkigas språkliga val. Någon kan vara mycket bra i kommunikation men har sämre lingvistiska kunskaper eller någon kan ha god lingvistisk färdighet men på grund av outvecklad social

kommunikation eller ett främmande sammanhang kan hon vara relativt dålig i kommunikation. (Baker 2007: 5.)

Tvåspråkiga måste veta vilket språk de borde använda i vissa situationer. De måste observera vilket språk som är lämpligt när man tar del, eller börjar samtalet till exempel per telefon eller i butik. De tvåspråkiga måste försöka lägga märke till signaler om de borde eller inte borde byta till ett annat språk. (Baker 2007: 161.) Enligt Allardt & Starck (1981: 156) är de flesta tvåspråkiga individer knappast i allmänhet medvetna om motiven för valet av språk i olika sammanhang.

Alla tvåspråkiga har inte möjlighet att använda sina båda språk ordentligt. Om man lever i en enspråkig miljö kan man inte så fritt välja vilket språk man använder. I tvåspråkiga kommuner kan man använda sina båda språk dagligen. Om tvåspråkiga använder sina båda språk sker valet mellan språk inte slumpmässigt. Om man vet att den andra personen också är tvåspråkig, till exempel familjemedlem eller kamrat, har man vanligen format förhållandet till denne genom ett språk. Om båda är tvåspråkiga, kan man ändå byta till det andra språket om det till exempel kommer andra människor med i samtalet. Det kan upplevas vara svårt, för man är van vid att använda det andra språket med den andra personen. Om man inte känner den andra personen, kan den tvåspråkiga observera den andra personen och dra slutsatser om vilket språk man använder. Också individens egen attityd påverkar valet av språket. I en situation där det är fråga om ett val mellan minoritets- och majoritetspråk använder äldre personer hellre minoritetspråket medan yngre favoriserar majoritetspråket. (Baker 2007: 6.)

Velta Ruke-Dravina (1969: 23) ger exempel på fem olika situationer där den tvåspråkiga kan välja språk enligt omständigheterna. I den första situationen bestämmer sig den tvåspråkiga individen för det språk hon behärskar bättre beroende på det konkreta behovet. I den andra situationen har hon som utgångspunkt sina åhörare eller samtalspartners språkbehärsknig. I den tredje situationen kan samtalsämnet förorsaka växling på grund av att man inte behärskar ordförrådet perfekt inom vissa fackområden. I den fjärde situationen kan emotionella behov vara medverkande vid valet av språk. I den femte situationen kan det ena språket vara avsett att användas när man umgås med

jämnåriga, medan det andra språket är avsett för kommunikation med representanter för en annan generation.

Det är också möjligt att man växlar språk när man vill visa samhörighet t.ex. med någon grupp. Också om man vill markera en förändring i relationen mellan dem som man samtalar med kan man byta språket. Ett exempel på detta är om någon besöker en släktnings butik, är det möjligt att en talar minoritetspråket när hon diskuterar privata saker med den släkting som äger butiken, medan när hon ska handla, växlar någotdera språket till majoritetsspråket. Man kan också byta språk efter ämne. Ett exempel på detta är om två vuxna kvinnor i ett flerspråkigt land samtalar på sitt modersmål, men när samtalet kommer in på något som stått i tidningen, eller i en politisk diskussion, byter språk till majoritetsspråket. (Ladberg 1990: 26–27.)

För en tvåspråkig talare är det nödvändigtvis inte så viktigt på vilket språk hon kommunicerar, utan viktigast är att hon uppnår det slutresultat som hon strävar efter. *Resultatet* blir alltså viktigare än *mediet*. Om man ser ur individens synpunkt, är en jämförelse med enspråkiga individer möjlig kanske endast när det är fråga om resultaten. Om man ser ur samhällets synpunkt blir också mediet viktigt, på grund av att tvåspråkiga troligen också kommunicerar med enspråkiga medborgare och inte enbart med andra tvåspråkiga. (Skutnabb-Kangas 1981: 95.)

7 ATTITYDER TILL TVÅSPRÅKIGHET

Tidigare har tvåspråkighet ofta presenterats negativt och med misstanke. Tvåspråkiga människor har oftast varit medlemmar av de svaga och maktlösa språkminoriteterna i samhället, som har varit tvungna att bli tvåspråkiga. T.ex. i Finland behöver finskspråkiga inte alls lära sig samiska, eller inte ens svenska i samma utsträckning som samer och finlandssvenskar i Finland måste lära sig finska. (Skutnabb-Kangas 1981: 69.) Ofta har tvåspråkighet förknippats också med fattigdom och en underordnad ställning i samhället. Människor som har dubbel språklig och kulturell identitet som vill bevara båda språken kan uppfattas som avvikare, som onormala personer och även deras lojalitet kan misstänkas. Symboliskt kunde man beskriva tvåspråkighet som en tvåspråkig mellanstation mellan enspråkighet i minoritetsspråk och enspråkighet i majoritetsspråk. (Skutnabb-Kangas 1981: 69–71.)

Många gånger delar de tvåspråkiga de enspråkigas negativa attityder. Det kan framkomma t.ex. så att föräldrar uppmuntrar sina barn att inte använda hemmets språk, om det inte är det samma som används ute i samhället. I vissa sammanhang, där tvåspråkighet inte uppskattas så omfattande i samhället, kan tvåspråkiga uppleva det problematiskt att definiera sin identitet. (Romaine 1989: 288, 315.)

Undersökningar om attityder till språk har oftast försökt hålla språken i sär. Colin Baker använder kymriska och engelska som exempel i sin bok *Attitude and language*. Ofta undersöks de separat, inte så att de har interaktion med varandra. Det finns ofta en tävlan mellan språken. Positiva egenskaper för ett språk betyder vanligtvis negativa för det andra språket. Då får vi en bild där språken på sätt och vis kompletterar varandra och lever i balans: när ett språk stärks, försvagas ett annat språk. Såsom tidigare har konstaterats, är det inte hela sanningen om tvåspråkighet. (Baker 1995: 76–77.)

I attitydundersökningar som gäller tvåspråkighet måste man inse att språken kan sättas ihop eller fungera i tandem. Ett exempel på skillnaden mellan att se en tävlan mellan språken som en helhet har Baker tagit från attityder till engelska och kymriska:

- (1) *We should work hard to save the Welsh language*
Welsh has no place in modern world

Här kan vi se att språken ses som separata, båda meningarna syftar bara på ett språk. Det finns alltså en tävlan mellan språken. Om man i sin tur ser på ett annat exempel (exempel 2), syftar det på en tillvaro för båda språken.

- (2) *The English language is killing the Welsh language*
Children in Wales should learn to read both English and Welsh

Här sätter den första meningen språken i motsatsförhållande till varandra. Detta presenterar en fraktionell syn på tvåspråkighet, alltså att det finns två enspråkiga i en person. Den andra meningen presenterar inte alternativ eller favorisering, utan båda språkens närvaro framhävs. (Baker 1995: 76, 78–79.)

8 RESULTAT AV ENKÄTUNDERSÖKNING TILL TVÅSPRÅKIGA STUDERANDE

I stycket 8 presenterar jag informanterna och behandlar resultaten av enkätundersökningen. Det finns bl.a. uppgifter om informanternas språkliga omgivning, deras användning och behärskning av sina två språk och deras familjers språkliga val. För att göra avhandlingen lättare finns vissa uppgifter insamlad i tabeller.

8.1 Presentation av undersökningens informanter

För min undersökning fyllde 15 studerande vid Vasa universitet i enkäten. Enkäten sändes ut i december 2007. Studerandenas ålder varierar mellan 19 och 42 år, och det finns studerande från varje årskurs mellan 1 och 5. Största delen av informanterna är 21 år eller yngre, och studerar första eller andra året. Jag har ordnat informanterna enligt ålder så att nummer 1 är yngst och nummer 14 äldst för att det skall vara lättare för mig att behandla dem.

Största delen, tio, av informanterna studerar modern finska som huvudämne, tre studerar svenska som modersmål och två studerar svenska som huvudämne. Alla informanter är kvinnor, för det finns inte så många manliga studerande med språkstudier vid Vasa universitet. Det skulle ha varit svårt att få manliga studerande med, och de skulle inte ha förblivit anonyma för de är lätta att identifiera. Därför beaktar jag inte den könsmissiga aspekten. Jag tycker att enkäten inte skulle ha gett tillförlitliga resultat om jag hade jämfört två manliga med över tio kvinnliga studerande. Studerande med sitt informantnummer, ålder, årskurs och huvudämne presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Undersökningens informanter.

Informant nr	ålder	årskurs	huvudämne
1	19	2	modern finska
2	19	1	modern finska
3	20	2	modern finska
4	20	1	modersmålet svenska
5	20	2	modern finska
6	21	2	modern finska
7	21	1	modern finska
8	21	3	modern finska
9	21	3	svenska
10	22	4	modersmålet svenska
11	22	4	modern finska
12	25	5	modersmålet svenska
13	26	3	modern finska
14	32	3	modern finska
15	42	5	svenska

Det kriterium som jag använder för tvåspråkighet är informanternas egen bedömning. I enkäten frågar jag om informanten definierar sig själv som tvåspråkig eller inte. Marika Tandefelt (2001: 23) skriver att man inte kan veta om informanten har tolkat frågan om tvåspråkighet på basis av funktion, identifikation eller kompetens. Den själv dömda kompetensen kan ligga på mycket olika nivå beroende på den enskildes språkliga erfarenheter och självkritik. Informant nummer 14 i min undersökning svarade både ja och nej på denna fråga, så för att få mera tillförlitliga svar uteslöt jag henne ur min undersökning. Alla andra identifierade sig själva som tvåspråkiga, vilket betyder att jag slutligen har 14 informanter i min undersökning.

8.2 Registrerat modersmål

I fråga 2a frågade jag informanterna vilketdera språket, finska eller svenska, som är registrerat som modersmål för dem, och i följande fråga 2b vill jag veta om de vet vilka orsaker som har lett till att just detta språk har registrerats som modersmål för dem. Här måste vi ta hänsyn till att orsakerna till registrering av ett språk inte nödvändigtvis är de orsaker som föräldrarna har tänkt på, utan sådana som informanterna själva antar vara orsaken till valet av registrerat modersmål. Enligt Fjalar Finnäs (1990) undersökning blev barn i tvåspråkiga familjer tidigare oftast registrerade som finskspråkiga, men nuförtiden är det tvärtom, det är vanligare att registrera barn som svenskspråkiga. Största delen, elva av informanterna i min undersökning, är födda efter mitten av 1980-talet, vilket är den gräns som Fjalar Finnäs sätter för om barn oftare har blivit registrerade som finsk- eller svenskspråkiga. Nio av elva som är födda år 1985 eller senare har svenska som registrerat modersmål. Här kan man alltså se att det är så att man numera oftare registrerar barn som tvåspråkiga. Av de tre som var födda 1984 eller tidigare, har två finska som registrerat modersmål, och en har svenska. Sammanlagt finns det alltså tio av 14 informanter i min undersökning som har svenska registrerat som modersmål och fyra har finska. Registrerade modersmål och antagliga orsaker till registreringen förklaras i tabell 2.

Tabell 2. Informanternas registrerade modersmål och orsaker till registreringen.

Informant	Registrerat modersmål	Antagliga orsaker till registreringen
1	svenska	Svenska skolor har legat nära hemmet. För att den svensktalande mamman skulle kunna hjälpa med läxor.
2	svenska	Syskonen har gått i svensk skola, då skulle jag också göra det. I familjen talas mera finska, jag gick i svensk skola för att lära mig svenska.
3	svenska	Vi talade finska med pappa endast som barn och numera pratar vi bara svenska.
4	svenska	Att jag gått i svenskspråkig grundskola.
5	svenska	Vörå, min hemkommun hade bara svenskspråkiga skolor.

6	finska	Jag tror att jag registrerats som finskspråkig på grund av att jag föddes på en nästan totalt finskspråkig ort. (Jyväskylä)
7	svenska	Systemen blev registrerade med svenska som modersmål och föräldrarna tyckte att det var viktigt att ta det svenska språket för oss. Min mamma lärde sig aldrig svenska hemma, för att min mormor inte talade svenska med barnen från början.
8	svenska	Kanske för att jag är flicka och på det sättet haft en närmare kontakt till min mor samt att jag även talar svenska med syskonen.
9	finska	Kanske det att mamma inte talar svenska, men pappa nog båda språken.
10	svenska	Jag bor på en svenskspråkig ort
11	svenska	Båda föräldrar svenskspråkiga
12	finska	Mamma talar endast finska, pappa både och
13	svenska	Vi bodde på en svenskspråkig ort
15	finska	Lättare att handla skriftliga saker i Finland, till exempel skattedeklarationen – själv önskat på finska, lättare att fylla i

Enligt Finns undersökning har mors modersmål, språkförhållandena och sociala strukturen på orten en stor betydelse när man väljer vilketdera språk man registrerar för barn i tvåspråkiga familjer. I min undersökning gav de som hade svenska som registrerat modersmål många olika orsaker som de antar har påverkat valet av registrering av modersmålet. Enligt Sundman (1999: 10) behöver man inte välja samma språk som registrerat modersmål och skolspråk. Ändå tyckte fyra informanter, nummer 1, 2, 4 och 5, att skolgången är ett viktigt kriterium för valet av modersmål. Man kan anta att det är sannolikt att föräldrar väljer skolspråket enligt modersmålet, för valet av skolans språk sker senare. Andra informanter tyckte däremot att valet av registrerat modersmål skedde på grund av det språk som föräldrarna hade planerat att utbilda sina barn i. Informant nummer 5 skrev att det fanns bara svenskspråkiga skolor i hemkommunen. Informant nummer 1 skrev att svenskspråkiga skolor har legat nära hemmet, och att en svensktalande mor kunde hjälpa med läxor. Informanterna nummer 10 och 13 ansåg att orsaken kunde vara att man lever på en svenskspråkig ort.

Informant nummer 7 konstaterade att orsaken till valet av registrerat modersmål kunde vara att syskonen hade registrerats som svenskspråkiga, och därför blev också hon registrerad som svenskspråkig. Hon fortsätter och tillägger att familjens mor aldrig hade lärt sig svenska hemma eftersom hennes mamma inte talade svenska med barnen från början. Därför ansåg föräldrarna att det var viktigt att registrera barnen och sätta dem i svenskspråkig skola. Informant nummer 8 konstaterade, att eftersom hon är flicka och därför haft en närmare kontakt med sin mor, som har svenska som modersmål, har också hon blivit registrerad som svenskspråkig. Enligt Fjalar Finnäs undersökning (1990: 9) går det oftast så, att föräldrarna registrerar barnet enligt moderns modersmål. Informant nummer 11 skrev ansåg att orsaken till att registrera henne som svenskspråkig var att hennes föräldrar båda är svenskspråkiga.

Informant nummer 3 nämner att orsaken kunde vara att man alltid har talat enbart svenska hemma. Båda föräldrarna kan tala svenska, och därför har också hon registrerats som svenskspråkig. I rak motsats till detta skrev informant nummer 2, att eftersom de använder mera finska hemma, hade föräldrarna tänkt på att det skulle vara bra att registrera henne och familjens andra barn som svenskspråkiga, och sätta dem i en svenskspråkig grundskola så att de skulle lära sig också svenska.

Det finns bara fyra informanter för vilka finska hade registrerats som modersmål. Också bland dem kan man märka att valet följer Finnäs teori om betydelsen av mors modersmål och ortens sociala struktur. Informanterna nummer 9 och 12 ansåg att orsaken kan ha varit den att familjens mor inte talar svenska, endast finska, och därför blev också familjens barn registrerade som finskspråkiga. Informant nummer 6 skrev att hon har finska registrerat som modersmål därför att hon är född på en nästan totalt finskspråkig ort. Informant nummer 15 skrev också att kanske föräldrarna hade tänkt på att skriftliga ärenden blir lättare att sköta på finska; som exempel nämner hon skattedeklarationen. Hon skrev att själv önskar hon få dem alla på finska för det är lättare för henne att fylla i de finskspråkiga blanketterna.

8.3 Tvåspråkighet ur andra människors synvinkel

Enligt attityddefinitionen kan man själv definiera sig som eller av andra infödda talare definieras som tvåspråkig. Alla informanter ansåg sig själva vara tvåspråkiga. I fråga 7 frågade jag om andra människor ser dem som tvåspråkiga eller inte. Jag delade upp frågan i två delar, om infödda finskspråkiga och infödda svenskspråkiga anser dem vara tvåspråkiga.

Alla 14 informanter svarade att infödda svenskspråkiga anser dem vara tvåspråkiga. I fråga om infödda finskspråkiga svarade 9 av 14 informanter att också infödda finskspråkiga oftast anser dem vara tvåspråkiga. Två svarade både ja och nej på frågan, och två svarade att infödda finskspråkiga inte anser dem vara tvåspråkiga. I tabell 3 kan man se vilka informanter som tycker att infödda finsk- eller svenskspråkiga definierar eller inte definierar dem som tvåspråkiga. Informant nummer 6 svarade inte när det var fråga om infödda finskspråkiga.

Tabell 3. Resultat för fråga 7, ”anser andra människor oftast dig som tvåspråkig?”.

	Ja	Nej	Båda
Infödda svenskspråkiga	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,15		
Infödda finskspråkiga	2,4,5,7,8,10,11,12,15	9,13	1,3

Två informanter som svarade att också infödda finskspråkiga anser dem vara tvåspråkiga motiverar sina svar med egna ord. Skutnabb-Kangas hänvisar till Bertil Malmberg (1977: 135), som skrev att när det är fråga om ens tvåspråkighet ur andra personers synvinkel är det viktigt att man inte bryter mot sin omgivning. Man måste kunna båda språken flytande. Man får inte notera någon störande avvikelse. Informant nummer 7, skrev att både infödda finsk- och svenskspråkiga anser henne vara tvåspråkig, men i början tror många att hon är finskspråkig, tills hon nämner att hon är

tvåspråkig eller tills hon talar svenska. Informant nummer 8 i sin tur motiverar sitt svar så att de som vet att hon kan båda språken flytande anser att hon är tvåspråkig. Hon tillägger att ofta märker finskspråkiga att hon är svenskspråkig, men ibland tror de också att hon är helt finskspråkig. I det sista fallet ser det ut som om att en del människor uppfattar henne som tvåspråkig och en del inte. Vissa finskspråkiga tycker alltså att hon bryter när hon talar, medan andra inte märker det.

Informant nummer 1, som svarade både ja och nej på frågan om infödda finskspråkigas bedömning av hennes tvåspråkighet, motiverar sitt svar så, att infödda finskspråkiga nog märker att svenska är ett mycket starkare språk hos henne. Också här kan man spegla Malmbergs tankar om brytning, ifall infödda finskspråkiga märker att hennes starkare språk är svenska. Den andra som svarade både ja och nej, informant nummer 3, motiverar sitt svar så, att hennes svenskspråkiga vänner anser henne vara tvåspråkig, men hon vet inte hur en finskspråkig skulle förhålla sig.

Informant nummer 9, som svarade att infödda finskspråkiga inte uppfattar henne som tvåspråkig motiverar sitt svar i exempel 3:

- (3) *Finska är mitt starkare språk, så jag bryter inte när jag talar finska. Svenska är ändå så svårt ibland, att man inte hittar orden eller talar "finskaktigt". Då märker de att jag är tvåspråkig.*

Samma informant hade svarat att infödda finskspråkiga inte ser henne som tvåspråkig, medan infödda svenskspråkiga gör det. Troligen är det så att finskan är så stark, att det inte blir några avvikelser när hon talar finska, men när hon talar svenska kan man märka "finskaktighet", såsom hon själv skrev. Jag antar att infödda finskspråkiga anser henne vara mer finskspråkig. Informant nummer 13 skrev att alla finskspråkiga inte märker att hon är tvåspråkig. Den här informanten skrev i annan fråga också att hon använder mera finska än svenska.

Informant nummer 6 svarade inte direkt ja eller nej på fråga 7 utan skrev att

- (4) *Många har sagt att både min finska och svenska är flytande då jag talar, och att man inte genast märker att jag är tvåspråkig.*

Av alla synvinklar som informanterna ger för sin bedömning av sin tvåspråkighet följer de flesta Malmbergs teori om tvåspråkighet med andra människors mått. Situationen är optimal: talaren bryter inte när hon talar finska, men inte heller när hon talar svenska.

8.4 Språkförhållandena i familjen

Största delen, 12 av 14 informanter, har en sådan situation att föräldrarna talar olika språk som modersmål. De är alltså barn från s.k. blandäktenskap. Bara en har föräldrar med samma språk, svenska som modersmål, men hon har ändå blivit tvåspråkig på grund av den sociala strukturen på sin hemort och i sin omgivning. En informant, nummer 3, svarade att den ena föräldern talar ett språk som modersmål, och den andra är tvåspråkig. Informanternas omgivningsspråk, familjernas samtalspråk och skolans språk framgår av tabell 4.

Enligt Skutnabb-Kangas kategorisering (1981: 81–83) av tvåspråkiga, är 12 informanter tvåspråkiga på grund av föräldrarnas olika modersmål. Enligt denna har de ett familjeinternt tryck att bli tvåspråkiga, för det är önskvärt att båda föräldrar får kommunicera med barnet på sitt eget modersmål. Informant nummer 11, vars båda föräldrar har svenska som modersmål, hör till den grupp som presenteras i avsnitt 3.3.4, barn från språkliga minoriteter. Informanten har blivit tvåspråkig på grund av ett samhälleligt tryck eftersom båda föräldrar talar minoritetsspråket som modersmål. Det kan också finnas ett starkt familjeinternt tryck eftersom föräldrarna vill att barnet ska lära sig majoritetsspråket för att klara sig bättre i livet. I Finland har svenskspråkiga ändå samma rättigheter som finskspråkiga, så trycket att bli tvåspråkig är inte så starkt hos informanten. Det är ändå lättare att klara sig i Finland om man kan också finska.

Bara i tre fall var familjens språk ganska klart. I två familjer talar alla alltid eller nästan alltid finska. Informant nummer 10 konstaterade, att alla talar finska så länge det inte

finns någon utomstående med i diskussionen, någon som inte förstår finska så bra. Informant nummer 11 skrev att alla talar svenska hemma. Hon skrev att i hennes familj har man alltid talat svenska, men med sin sambo talar hon finska.

Oftast beskrev informanterna situationen så, att familjens barn talar med mor hennes modersmål och med far hans modersmål. Enligt Sundman (1999: 12) är det också så, man rekommenderar tvåspråkiga familjer att följa principen ”en person – ett språk” så att båda föräldrarna kommunicerar med sina barn på sitt eget modersmål. Det var intressant att märka att i varje familj där barnen talar olika språk med olika föräldrar, talar föräldrarna finska sinsemellan. Resultaten är de samma som Visapää (1996: 19) har fått, dvs. oftast blir det så att föräldrarna talar finska sinsemellan. Många skrev att de talar föräldrarnas modersmål med föräldrarna, och med syskonen talar de oftast svenska, men i ett par familjer blandar de andra medlemmarna när de pratar sinsemellan. Också enligt Visapääs undersökning är det oftast svenska eller blandad finska och svenska som syskonen talar sinsemellan, även om det också finns familjer där syskonen talar på finska.

I en familj, där en av föräldrarna var tvåspråkig och en svenskspråkig, talar man svenska med finska inslag. I en familj talas svenska bara mellan informanten och hennes mor, alla andra talar finska, och så gör också informanten med sin make och egna barnen.

I två familjer talar mor inte alls svenska, så de andra i familjen talar finska med henne. Tidigare hade den ena familjens far alltid pratat svenska med barnen, men nu talar bara familjens lillabror svenska med honom, alla andra barn talar finska med honom, medan far fortfarande svarade dem på svenska. I den andra familjen pratar resten av familjen finska med mor, men sinsemellan blandar de andra mycket.

Informant nummer 7 beskrev familjens språkliga förhållanden så att båda föräldrar talar sitt eget modersmål när de diskuterar sinsemellan. Informanten talar alltså med sin mor hennes på modersmål och med sin far på hans modersmål, med syskonen och sambo pratar hon både finska och svenska.

Tabell 4. Omgivningens språk, och två språkliga val, samtalsspråket och skolans språk.

Informant	Moderns modersmål	Faderns modersmål	Samtalsspråket i familjen	Skolans språk
1	svenska	finska	Mamma och pappa pratar finska sinsemellan. Mamma, jag och min syster talar finska med pappa men svenska sinsemellan	svenska
2	svenska	finska	Alla talar finska sinsemellan	svenska
3	svenska	finska + svenska	Svenska med finska inslag	svenska
4	finska	svenska	Alla talar finska med mamma, men sinsemellan talar alla andra svenska	svenska
5	finska	svenska	Svenska för det mesta	svenska
6	finska	svenska	Mor och far talar mest finska med varandra, ibland också svenska. Bror och jag pratar finska med mamma och svenska med pappa. Sinsemellan båda.	svenska
7	finska	svenska	Båda föräldrar talar mest på det egna modersmålet, också jag samma som mor/far har som modersmål. Med syskon både och, sambo både och.	svenska
8	svenska	finska	Mamma och pappa talar finska sinsemellan, med pappa talar jag finska och med mamma svenska. Med syskon svenska, med sambo finska.	svenska
9	finska	svenska	Mamma och pappa talar finska sinsemellan, mor talar inte alls svenska. Förr talade vi barn alla (3) alltid svenska med pappa, nu gör bara lillabror det. Jag och min syster talar finska med pappa, han talar alltid svenska med oss alla. Med sambo finska.	finska
10	finska	svenska	Alla talar finska så länge det finns någon utomstående som inte förstår så bra finska	svenska
11	svenska	svenska	Alla talar svenska, finska med sambo	svenska

12	finska	svenska	Med mor talar alla finska för hon kan inte svenska. Alla andra blandar sinsemellan. Mest svenska med pappa, men lillebror talar mer finska också med pappa. Med syskon både och. Med sambo finska.	svenska
13	finska	svenska	Mamma och pappa pratar finska sinsemellan. Svenska med far och finska med mor. Med syskon svenska.	svenska
15	svenska	finska	Alla andra talar finska, men jag och mamma svenska. Också make + egna barn finska.	finska

Enligt Sundman (1999: 17) väljer man oftare svenska som skolspråk för barn i tvåspråkiga familjer. Detta framgår också i min undersökning, (fråga 11) där en stor majoritet, 12 av 14 informanter har gått i svenskspråkig skola. Man rekommenderar nuförtiden att välja svenskspråkig skola, för man anser att finska ändå får mycket stöd i Finland, och genom att gå i svenskspråkig skola har man bättre möjligheter att tillägna sig båda språken bra. Man kan notera att registrerat modersmål inte har betydelse när man väljer skolans språk. Ett exempel på det i min undersökning är att två informanter (informant nummer 6 och 12) har gått i svenskspråkig skola fastän de har finska som registrerat modersmål.

I stället har familjens samtalspråk, med valet av skolans språk att göra. Enligt Visapää (1996: 34) talar familjer, som har valt svenska som skolans språk, ofta parallellt eller turvis båda språken i familjen beroende på vem man talar med. I familjer som har valt finska som skolans språk talar alla oftast finska sinsemellan. I min undersökning svarade de två som har gått i finskspråkig skola också att familjens språk oftast är finska. Här kan vi se samma resultat som i Visapääs undersökning: Informant nummer 15 skrev att hon talar svenska med sin mamma, men alla andra talar finska sinsemellan. Informant nummer 9 skrev i sin tur att hennes lillebror talar svenska med sin pappa, och så gjorde också hon när hon var liten, men nu har hon börjat tala finska med pappa. Alltså alla andra talar finska sinsemellan, men lillebror talar svenska med pappa.

8.5 Starkare språk och mest använda språk

Frågan 8, om vilketdera språket, finska eller svenska, man tycker är starkare hos sig själv gav inte några överraskande resultat om man jämför med frågan om registrerat modersmål. Bara två av informanterna kunde inte säga vilketdera språket som är starkare hos dem, medan 8 av 14 svarade att svenska är starkare. Informanterna nummer 2, 7, 9 och 15 svarade att finska språket är starkare jämfört med svenska. Informant nummer 13, som inte kunde nämna ett starkare språk berättar att hon skrev bättre på svenska, men talar bättre finska. Hon misstänker att det är för att hon talar Kronobydialekt, så hon inte talar så bra högsvenska. Tabell 5 förklarar informanternas egen bedömning av det starkaste språket och det mest använda språket.

Tabell 5. Informanternas starkaste språk och mest använda språk.

Informant	Starkaste språk	Mest använda språk
1	svenska	svenska
2	finska	finska
3	svenska	svenska
4	svenska	svenska
5	svenska	svenska
6	-	svenska
7	finska	finska
8	svenska	finska
9	finska	finska
10	svenska	finska
11	svenska	svenska
12	svenska	svenska
13	-	svenska
15	finska	finska

Mera spridning blir det i svaret på fråga 9 (vilket språk använder du mera?). Även om det var dubbelt fler som behärskar svenska språket bättre jämfört med finska språket,

och nästan tre gånger mera sådana som hade svenska registrerat som modersmål, är det 6 informanter som säger att de använder finska språket mera, och 8 informanter som använder svenska språket mera. Enligt Ladberg (1990: 25) kan tvåspråkigas språkanvändning bero t.ex. på det med vem man talar, i hurdana sammanhang man talar, och temat, om man behärskar olika teman bättre på finska eller svenska. Det betyder, att tvåspråkiga ofta använder sina två språk i olika situationer. Därför är det ingen överraskning att det finns mycket spridning i fråga 9. Att många av dem som har svenska registrerat som modersmål ändå använder mera finska, är jag inte så överraskad över, eftersom finskan ändå har en klar majoritetsstatus i Finland.

8.6 Boningsort och födelseort

Nästan alla, 12 av 14 informanter bor numera i Vasa. En bor i Vörå och en i Korsholm, där de också är födda, alltså alla bor i en tvåspråkig kommun. De tvåspråkiga kommuner som informanterna i min undersökning kommer från är Vörå, Korsholm, Kristinestad, Karleby, Jakobstad, Kronoby och Vasa. Av de här kommunerna har Korsholm, Vörå, Kristinestad, Jakobstad och Kronoby svenska som majoritetsspråk, Vasa och Karleby har finska som majoritetsspråk. (Kommunerna.net 2009.)

Tabell 6. Informanternas hemkommun och kommunens majoritetsspråk.

Informant	Hemstad	Hemstadens majoritetsspråk
1	Korsholm	svenska
2	Karleby	finska
3	Vörå	svenska
4	Korsholm	svenska
5	Vörå	svenska
6	Jyväskylä	finska
7	Karleby	finska
8	Korsholm	svenska

9	Jakobstad	svenska
10	Kronoby	svenska
11	Jakobstad	svenska
12	Vasa	finska
13	Kronoby	svenska
15	Vasa	finska

Så som det framgår av tabell 6, är alla utom en informant i min undersökning födda i en tvåspråkig kommun. Också den enda som inte är född i en tvåspråkig kommun har vuxit upp i en tvåspråkig kommun. Enligt Tandefelt (2001: 4) har de alltså fått dubbla rötter och en möjlighet till dubbel identifikation och acceptans på grund av en tvåspråkig miljö.

Nio informanter kommer från en tvåspråkig kommun där svenskan är majoritetsspråk, medan fyra kommer från en tvåspråkig kommun där finskan är majoritetsspråk. Informant nummer 6 är född i den helt finskspråkiga kommunen Jyväskylä, men hon skrev att hon har bott bara 3-4 år där och efter det flyttade hon till Kristinestad, som är en tvåspråkig kommun med svenska som majoritetsspråk. Hon är den enda som har bott också i en finskdominerad kommun.

Intressant var att märka att de studerande som ursprungligen kommer från Vörå och Kronoby, hade skrivit att de kommer från svenskspråkiga kommuner. Enligt kommunernas webbsidor är båda kommunerna ändå tvåspråkiga med svensk majoritet. I Kronoby är ändå 14,3 % och i Vörå 13 % av befolkningen finskspråkig. Här kan vi lägga märke till att 13-14% av befolkningen troligen är så lite, att det nästan inte märks i kommunbilden att de egentligen är tvåspråkiga kommuner. (Vörå-Maxmo kommun 2008, Kronoby kommun 2009.)

Det ser ut som om hemkommunens dominerande språk har starkt samband med det starkaste språket och det mest använda språket. Åtta informanter, nummer 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 och 15 har hemkommunens språk också som det starkaste och som det mest

använda språket. Det ser alltså ut som om de som har vuxit upp i kommuner med svenska som majoritet använder mera svenska, och de som har vuxit upp i kommuner med finska som majoritet använder mera finska. Informant nummer 6, som är född i en finskspråkig kommun men uppvuxen i en tvåspråkig kommun med svenska som majoritet, använder mera svenska. Samma gäller det starkaste språket. Ändå finns det tre informanter, 8, 9 och 10, som är uppvuxna i en svenskspråkig kommun men använder mera finska. Informant nummer 12 använder mera svenska, även om hon är uppvuxen i en kommun med finska som majoritetsspråk.

8.7 Omgivningens och informanternas användning av språk

Omgivningens språk påverkar naturligt vilket språk den tvåspråkiga använder. För fråga 4 (vilket språk används i din omgivning?) har jag gett fyra olika områden för språkanvändning. Jag frågar om användningen med vänner, i skola, i arbete och vid hobbyer. Resultaten för fråga 4 återges kortfattat i tabell 7.

Största delen av informanterna svarade att mest båda språken används inom alla områden. När det gäller skola finns det inte någon som svarade att bara finska används och endast en svarade enbart svenska, alla andra 13 informanter svarade att båda språken används. Den ena som svarade att enbart svenska används i skolan studerar svenska som modersmål, och behöver inte ha kurser på finska om hon inte väljer att ta dem. När det är fråga om vänner är det ingen som svarade att enbart finska används, medan tre svarade att vännerna använder svenska och elva svarade både och.

Tabell 7. Språkanvändning i informanternas omgivning.

Informant	Vänner	Skola	Arbete	Hobbyer
1	svenska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
2	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
3	svenska	svenska + finska	-	-
4	svenska	svenska + finska	-	svenska + finska

5	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska
6	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
7	svenska + finska	svenska + finska	finska	finska
8	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
9	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
10	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska
11	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	svenska
12	svenska + finska	svenska	finska	svenska + finska
13	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	finska
15	svenska + finska	svenska + finska	svenska + finska	finska

När det gäller arbete svarade två att enbart finska används, medan ingen svarade att enbart svenska används. Igen en stor majoritet, (10) svarade att man använder både finska och svenska i arbete. Två av informanter arbetar inte, så de har inte svarat på frågan. När det är fråga om hobbyer svarade tre att omgivningen använder finska, två svenska, och åtta att båda språken används. En besvarade inte frågan.

Vidare frågade jag i fråga 10 i hurdana situationer informanterna i min undersökning använder svenska eller finska. De fyra första områdena för språkanvändning var samma som för föregående fråga, men därtill fanns sju andra områden (Se tabell 8). En informant, som studerar modern finska som modersmål och har finska som registrerat modersmål svarade att hon använder båda språken i alla situationer.

Såsom det framgår av föregående fråga används i omgivningen mest båda språken. Detsamma kan man se när det gäller informanterna själva. Med vänner använder ingen endast finska, medan fyra använder svenska, och tio båda språken. Enligt Baker (2007: 6) har man troligen format förhållandet genom ett språk t.ex. med vänner och familjemedlemmar. Här kan vi anta att informanterna har ett visst förhållande med sina vänner, och att de har både finsk- och svenskspråkiga vänner samt tvåspråkiga. I tabell 8 kan man se vilka studerande som använder finska eller svenska i olika situationer.

Tabell 8. Resultat för fråga 10 ”i hurdana situationer använder du finska / svenska?”.

Situation	Finska	Svenska	Både och
I arbete	8,12	3	1,2,5,6,7,9,10,11,13,15
I skola		4,12	1,2,3,5,6,7,8,9,10,11,13,15
I hobbyer	7,8,13,15	3,5,11	1,2,4,6,9,10,12
Med vänner	-	1,3,4,12	2,5,6,7,8,9,10,11,13,15
Livsmedelsaffärer	6,8,9,12,15	2,4,5,11	1,3,7,10,13
Hos läkarn	8,9,12,15	1,2,3,4,5,11,13	6,7,10
Andra affärer	6,8,9,12,15	2,4,5,11,13	1,3,7,10
På banken	8,9	1,2,3,4,5,6,7,11,12	10,13,15
Läser böcker	-	4,8,11	1,2,3,5,6,7,9,10,12,13,15
Läser tidningar	-	8	1,2,3,4,5,6,7,9,10,11,12,13,15
Tittar på TV	5,8	2	1,3,4,6,7,9,10,11,12,13,15

När det gäller skola använder två bara svenska och de andra båda språken. Största delen har gått i svensk grundskola, så jag antar att även om undervisningsspråket är svenska, finns det vänner med vilka man har talat också finska i skolan, t. ex. under raster. På universitetet finns det kurser både på finska och svenska, så universitetets undervisningsspråk är inte endast svenska. Båda de två informanter som svarade att de använder endast svenska i skolan studerar modersmålet svenska, och den ena har svenska registrerat som modersmål, den andra har finska.

I hobbyer använder fyra informanter endast finska, tre endast svenska och de andra sju båda språken. Igen svarade den som inte svarade på frågan om omgivningens språk svenska här. Här antar jag att detsamma gäller samma som med vänner, att man har skapat förhållanden på ett visst språk med vissa människor, och att informanterna också har finsk-, svensk-, och tvåspråkiga vänner i olika hobbyer.

I arbetet använder en informant endast svenska och två endast finska, medan tio använder båda språken. På den föregående frågan svarade inte två informanter. På frågan om omgivningens språk på arbetsplatsen svarade inte två studerande inte; jag antar att de inte jobbar. Här kan man anta, att det är fråga om samma sak som med vänner och hobbyer när det gäller arbetskamrater. Men om man talar med kunder, uppstår en helt annorlunda situation, eftersom man inte känner till den andra parten. När det är fråga om människor som man inte känner till, måste den tvåspråkiga observera den andra parten för att veta vilket språk man borde använda. (Baker 2007: 6.) Samma gäller alla andra områden för språkanvändning som jag behandlar i det följande, eftersom det är fråga om människor som man inte känner till.

I frågan om den egna användningen på arbetsplatsen är det ändå bara en som inte besvarade frågan. Den som inte besvarade någonting i fråga 4 när det var fråga om arbetsomgivning skrev nu att hon använder svenska i arbetet. Man kan anta att den här informanten svarade på grund av sina tidigare arbetserfarenheter för hon kommer från ett svenskspråkigt område.

De andra områden för språkanvändning som jag har frågat om gäller utträttande av olika ärenden i mer eller mindre officiella sammanhang och informations- eller underhållningsdomäner under den egna fritiden. I livsmedelsaffärer använder man språken ganska jämnt. Fem svarade att de använder bara finska, fyra använder bara svenska och fem använder båda språken. Också när det gäller andra affärer använder fem endast finska, medan också fem använder endast svenska och fyra båda språken.

Vid läkarbesök använder största delen (7) bara svenska, fyra använder bara finska och tre båda språken. En informant som svarade finska kommenterar att hon använder alltid mera finska och vill definitivt använda finska när det gäller läkare, för hon vill vara säker på att alla termerna blir korrekta och att hon säkert vet vad det är fråga om. I banken använder två endast finska, medan en stor majoritet, nio använder endast svenska. Tre använder båda språken.

När det gäller läsning av böcker och tidningar är det inte alls överraskande att nästan alla läser både finsk- och svenskspråkiga böcker och tidningar. Ingen läser endast finskspråkiga böcker och tidningar, medan tre läser endast svenskspråkiga böcker och en läser endast svenskspråkiga tidningar. Också när det gäller tittande på tv svarade största delen, tio av 14 att de tittar på tv på båda språken. Två svarade att de tittar bara på finska program eller på program med svensk textning och en bara på svenska.

8.8 Andras attityder till de tvåspråkiga informanterna

Enligt Baker (1995: 76–77) har tidigare undersökningar om tvåspråkighet koncentrerats på att hålla språken i sär. I min undersökning frågar jag ändå om attityder till tvåspråkighet som helhet och jag vill inte skilja språken från varandra. Enligt Romaines undersökning (1989: 288) har tvåspråkighet ofta presenterats negativt och med misstanke. Romaines undersökning är ändå ganska gammal, och jag antar att i min undersökning ses tvåspråkighet mera positivt för det handlar om Finland där minoritetsspråket svenska också är ett officiellt språk. En orsak till att jag antar att i min undersökning finns det mera positiva attityder till tvåspråkighet är att i det moderna samhället har man mera öppna attityder till många olika saker, jag antar att det gäller också tvåspråkighet. Jag antar att kunnighet i flera språk mera ses som en rikedom.

Alla informanter svarade på fråga 16 (hur upplever du din tvåspråkighet?) att de upplever sin tvåspråkighet mera positiv. I fråga 15 (har du stött mera positiva eller negativa attityder till din tvåspråkighet av enspråkiga människor?) svarade bara en informant att hon mött lika mycket negativa och positiva attityder till sin tvåspråkighet, alla andra har mött mera positiva. När jag frågade i vilka sammanhang de har mött attityder till sin tvåspråkighet svarade den informant, som har upplevt lika mycket av båda, ingenting. Informant nummer 13 skrev att människor tycker att det är en fördel att vara tvåspråkig. Informant nummer 5 skrev att många enspråkiga tycker att man har tur om man kan båda språken, och informant nummer 7 skrev att många har sagt till henne att hon har en viktig gåva och att alla hennes vänner som är endera enspråkigt finska eller svenska önskar sig kunna båda språken ordentligt.

Informant nummer 15 skrev att alla tycker att man har enbart nytta av att kunna båda språken i en tvåspråkig omgivning. Informant nummer 3 skrev att hennes svenskspråkiga vänner anser att det är lättare i livet om man kan finska också. Informant nummer 8 tyckte att hennes svenskspråkiga vänner är glada när hon kan hjälpa dem med finska uppgifter, och informant nummer 4 tyckte att hon kan hjälpa vänner om de funderar över något ord eller behöver tolk. Här kan man se att tvåspråkiga ofta tycker att enspråkiga ser det som positivt att tvåspråkiga kan till exempel hjälpa dem med det andra språket. Ändå skrev informant nummer 1 så här:

- (5) *Enspråkigt svenska personer känner sig ibland väldigt "hjämlösa", de är ofta av den åsikten att tvåspråkiga går det "lättast" i samhället. De kan vara lite avundsjuka på en tvåspråkig person, men är ändå positivt inställda till dem.*

Ett par informanter framhåller arbetslivet. Informant nummer 12 skrev att hon har mött positiva attityder på jobbet då kunderna förstår att hon talar båda språken. Informant nummer 9 skrev så här:

- (6) *Jag jobbar som kassa i en butik. Några svenskspråkiga kunder har blivit glada när de har märkt att jag talar bra svenska jämfört med några andra kassor.*

Informant nummer 10 skrev att i skolan och i arbetet har hon mött positiva attityder, men negativare om hon är bland okänt folk eller till exempel ute på stan ibland.

När jag i fråga 17 frågade informanternas åsikter om de tror att de har haft mera nytta eller skada av att vara tvåspråkiga, är alla informanter igen eniga om att de har haft mera nytta av det. Vidare frågade jag i vilka sammanhang. Tre informanter, nummer 1, 10 och 15, skrev att de har haft nytta av sin tvåspråkighet i alla sammanhang, till exempel skola, arbetslivet, kompisar, hobbyer. Informant nummer 1 tillägger att

- (7) *Svenska är ändå ett minoritetsspråk i Finland, man behöver som svenskspråkig lära sig finska för att klara sig i dagens Finland.*

Informant nummer 3 tyckte också att det är bra att kunna båda inhemska språken, och informant nummer 4 skrev att det är bra att vara tvåspråkig i det vardagliga livet, att man inte har några begränsningar på vad man läser, vem man pratar med och vad man ser på TV. Informant nummer 11 tyckte att det är positivt att hon får ta del av två kulturer. Informant nummer 5 skrev också att det är lättare att lära känna nya personer eftersom man inte behöver vara "rädd" för att den andra parten pratar "fel" språk.

Ett par informanter, nummer 7 och 13, skrev att de har haft nytta av sin tvåspråkighet i skolan. Informant nummer 13 skrev att hon har haft mycket lättare i översättningsövningarna på universitetet jämfört med enspråkiga för hon är van vid att använda både finska och svenska. Hon tyckte att det är lättare att lära sig andra språk då man är van vid att bolla med språk ur kontrastiv synvinkel. Också tre andra informanter (nummer 2, 7 och 8) skrev att tvåspråkigheten har hjälpt dem att lära sig språk. Informant nummer 7 skrev att

- (8) *I skolan har det alltid varit en fördel att kunna båda språken. Jag har aldrig kämpat med att lära mig nåndera språken. En skada som jag själv upplevt, är att man inte kan perfekt nåndera språken. Ordförandet är mindre och man stöder sig av det andra språket i talsituationer.*

Informant nummer 8 ansåg att man förstår allt oberoende på vilket språk som används, och t.ex. därför ingen skillnad som studieböcker finns på finska eller svenska. Samma gäller med andra människor, hon skrev att hon kan kommunicera med alla.

Också här nämner informanterna arbetslivet. Ett par tyckte att om man söker jobb på ett tvåspråkigt område så är det bra att man kan båda språken. Informant nummer 9 skrev att det är bra att man aldrig har kommunikationsproblem med andra personer då man inte är beroende av språket.

8.9 Andras beteende mot de tvåspråkiga informanterna

Fråga 14 (Har du blivit annorlunda bemött (jämfört med mot enspråkiga) p.g.a. av din tvåspråkighet? På vilket sätt?) var en öppen fråga, och informanterna svarade med egna ord. En svarade inte någonting medan fyra (informanterna nummer 3, 8, 12 och 13) inte hade märkt något sådant. Informant nummer 6 skiver att hon inte har märkt något sådant, men tillägger att livet är ju enklare ibland; hon stöter inte på kommunikationsproblem. Informant nummer 9 skrev att hon har blivit bemött helt normalt, men tillägger att någon kan tycka att det är roligt att träffa någon som kan svenska, åtminstone på helt finskspråkiga ställen.

Informanterna hade både mera positiva och mera negativa erfarenheter om bemötandet på grund av tvåspråkighet. Positivare var till exempel ett fall där informant nummer 15 skrev att man får vänligare bemötande när man själv kan byta språk vid behov, för motparten uppfattar att de får kommunicera på sitt eget språk. Informant nummer 4 skrev att folk som inte kan svenska byter lättare till finska om de upptäcker att hon kan finska. Informant nummer 11 skrev att när hon var på utbyte undrade många hur det kommer sig att hon till vardags använder två språk.

Mera negativa erfarenheter hade informanterna från till exempel skolan och affärer. Informant nummer 1 skrev att på lektionerna i finska i högstadiet och gymnasiet förväntas det av tvåspråkiga elever att de skall behärska båda språken fullständigt. Informant nummer 10 skrev att ibland stör det folk som inte kan antingen svenska eller finska om man talar det språk de inte behärskar. Informant nummer 7 skrev så här:

- (9) *I butiken eller i restauranger kan man få elaka blickar om de har hört mig tala finska, men talar svenska. (Kanske de tror att man försöker göra narr av dem).*

Informant nummer 5 skrev att i hennes hemstad Vörå, där svenska är majoritetsspråk, hade nästan alla Sveriges TV hemma, men hon hade det inte. Hon kände sig lite utanför eftersom hon inte visste vad vännerna talade om. Vissa av hennes vänner har varit negativt inställda till finskan och tycker att Sverige är mycket bättre än Finland, och de

vet också mera om Sverige än Finland, och det blir hon emellanåt irriterad över, för vännerna bor ju dock i Finland.

På fråga 18 (Tycker du att det är lätt att få betjäning både på finska och svenska i din hemstad?) svarade informanterna nummer 2, 9, 10, 11, 12 och 15 att det är lätt att få betjäning på båda språken. Nummer 2 och 10 tillägger att det gäller de flesta ställen, och informant nummer 9 skrev dessutom att i båda städerna kan kundbetjänare båda språken, eller åtminstone förstår dem.

Fem andra informanter, nummer 1, 4, 6, 7 och 8 skrev att det mestadels är svårt att få betjäning på svenska. Informant nummer 8 skrev att personalen i Vasa kan så sällan svenska att hon inte längre orkar använda svenska så hon sparar tid och börjar med finska. Hon tyckte ändå att i Smedsby finns det inga problem att få betjäning på svenska. Informant nummer 6 skrev att personalen undviker att använda svenska eftersom de inte kan det flytande. Hon fortsätter att ofta får man betjäning på finska fast man talar svenska. Också informant nummer 7 tyckte att personalen byter från svenska till finska när de märker att de inte blir ordentligt förstådda. Hon tillägger ändå att många verkligen försöker tala svenska. Informant nummer 4, som skrev att det på vissa ställen är svårt att få betjäning på svenska tyckte ändå att om man jämför Vasa med andra ställen är situationen ändå bäst i Vasa. Informant nummer 1 som skrev att det inte alltid är lätt att få betjäning på svenska tillägger att hon ofta måste byta om till finska för att göra sig förstådd i Vasa. Hon tyckte också att på senare tid har det blivit lite sämre med den svenskspråkiga servicen.

I motsats till det ovanstående skrev tre informanter att i Vasa får man betjäning på båda språken. Alltid är svenskan inte så bra, men enligt dem försöker man åtminstone att använda svenska. Informant nummer 9 skrev också att personalen kan båda språken, eller åtminstone förstår dem. Också informant nummer 13 tyckte att i Vasa försöker personalen i butiker i allmänhet betjäna på båda språken, men t.ex. i Karleby är det svårare att få svensk betjäning. Samma tyckte informant nummer 5, som skrev att i Vasa får man betjäning på båda språken, men i Vörå är det mest på svenska. Informant

nummer 3, som också kommer från Vörå, hänger med informant nummer 5 och skrev att det går bra med båda språken, men alla kan inte finska.

Intressant var att märka, att svaren som gäller betjäningen i Vasa var så olika. Vasa är ändå en tvåspråkig stad även om finska är majoritetsspråk, och man kan därför anta att kundbetjänare kunde tala båda språken. Här kan tvåspråkighet ses som en mycket positiv sak eftersom kunderna kan tala vilket språk som helst den andra parten talar. Hon observerar kundbetjänarens signaler och väljer vilket språk hon använder. Ändå ser det ut som om det är lättare att direkt börja med finska även i Vasa.

9 SPRÅKPROFILER FÖR UNDERSÖKNINGENS INFORMANTER

Sammanfattningvis har jag sammanställt språkprofiler för undersökningens informanter. I profilerna har jag tagit med fem faktorer som jag undersökt i min enkät. Dessa faktorer är registrerat modersmål, starkare språk, mest använda språk, skolspråk och hemort. I texten nedan finns endast ett exempel på en informants (informant 1) språkprofil, de övriga informanternas profil finns återgivna i bilaga 2.

Informant nummer 1:

Ålder: 19 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 2

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska.

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: uppvuxen i Korsholm, där svenska är som majoritetsspråk.

Alla informanter som kommer från tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk utom nummer 9 och 13, tyckte att deras starkare språk är svenska. Nummer 13 kan inte säga, men skrev att hon skriver bättre på svenska, men talar finska bättre. Informant nummer 9 svarar att hennes starkare språk är finska.

Båda informanterna (2 och 7) som kommer från Karleby har svenska som registrerat modersmål och som skolspråk. Ändå använder båda informanterna mera finska och tyckte att finska är deras starkare språk. Här kan man se tudelningen i en tvåspråkig kommun. Kanske har det varit så, att föräldrarna har önskat att barnen får mera stöd för svenskan i skolan eftersom finskan är majoritetsspråk i Karleby. Informant nummer 2 skrev att hemmets språk är finska och nummer 7 skrev att båda språken används hemma.

Tudelningen i fråga om tvåspråkiga kommuner kan man också notera på informanterna nummer 12 och 15, som kommer från det tvåspråkiga Vasa. Nummer 12 skrev att hon

använder mera svenska, som också är det starkare språket, och skolspråket. Nummer 15 har i sin tur svarat finska på alla de här punkterna. Båda har ändå finska som registrerat modersmål. Det samma gäller också informanterna från Jakobstad, nummer 11 har svenska som registrerat modersmål, det starkare språket, det mest använda språket och skolspråket, medan nummer 9 har svarat finska på alla. Intressant är att även om Jakobstad är en tvåspråkig stad med svenska som majoritet, kan tvåspråkigheten inte genast ses i informant nummer 9:s språkliga profil.

Om man ser på informanterna 1, 4 och 8, som har vuxit upp i Korsholm, har alla registrerats som svenskspråkiga. Allas skolspråk och starkaste språk är också svenska, medan en använder mera finska, andra mera svenska. Nummer 8, som använder mera finska anger att detta beror på det att sambon är finsk. Båda studerande som kommer från Vörå är precis likadana när det gäller språkliga val. De är båda registrerade som svenskspråkiga, det starkare språket är svenska, de använder mera svenska, och de har gått i svensk skola.

I figur 1 kategoriserar jag informanterna till olika grupper utgående i första hand från deras svar i fråga om språkanvändning, språkbehärskning och skolspråk. I figuren beaktar jag inte registrerat modersmål och hemortens språkliga omgivning, eftersom jag har gått igenom dem ovan. Den första gruppen i figuren, som befinner sig i figurens vänstersida, består av de informanter, som använder mera svenska, tycker att svenska är starkare språk för dem och har gått i svensk skola. De är alltså mest "svenskaktiga", och har svarat svenska på frågor som jag behandlar i språkprofilerna. I motsats till den första gruppen finns en sista grupp, i figurens högersida, som är den mest "finskaktiga" gruppen. De här informanterna har motsvarande svarat finska på samma frågor. Mellan de här två grupperna finns det tre andra grupper, som har svarat både finska och svenska.

SVENSKA

- starkare
språk

- mest använda
språk

- skolspråk

1, 3, 4, 5, 11, 12

<----->

- starkare
språk

- skolspråk

8, 10

-skolspråk

6, 13

- skolspråk

2, 7

9, 15

- mest använda
språk

- mest
använda språk

- starkare språk

- mest
använda språk

- starkare språk

- mest
använda språk

- skolspråk

FINSKA

Figur 1. Figur över informanternas starkare språk, mest använda språk och skolspråk.

Informanterna 1, 3, 4, 5, 11 och 12 har gått i svensk skola, använder mera svenska och tycker att svenska är ett starkare språk för dem. De här informanterna är mest ”svenskaktiga” i min undersökning. Alla utom nummer 12 är också registrerade som svenskspråkiga, och har vuxit upp i en kommun som har svenska som majoritetsspråk. Informant nummer 12 är registrerad som finskspråkig, och kommer från Vasa där finskan är majoritetsspråket.

Informanterna 8 och 10 har gått i svensk skola, men de använder mera finska. Även om de använder mera finska tycker de ändå att de behärskar svenska bättre. De är båda också registrerade som svenskspråkiga och har vuxit upp i en tvåspråkig kommun med svenska som majoritetsspråk. Intressant är att de har finska som mest använda språk, även om de har gått i svensk skola och tycker att de behärskar svenska bättre. Jag antar att orsaken till det är att de båda bor numera i Vasa där finskan är det dominerande

språket och de behöver mera finska numera. Samma gäller också informanterna 6 och 13.

Informanterna 6 och 13 har gått i svensk skola, men använder mera finska. De kan inte säga vilket som är deras starkare språk. Nummer 13 har svenska och nummer 6 finska som registrerat modersmål. Informant nummer 6 antar att hennes registrerade modersmål beror på det att hon har bott sina första år i finskspråkiga Jyväskylä. Också hon, såsom informant nummer 13 har vuxit upp i en kommun där svenskan är det dominerande språket. På sätt och vis hänger den här gruppen mellan den andra och den fjärde, skillnaden för denna grupp är att de här informanterna inte kan säga vilket språk som är det starkare. När det gäller de frågor som nu behandlas (frågorna 8, 9 och 11) har de här informanterna lika mycket svenska och finska egenskaper.

Informanterna 2 och 7 tycker att finska är deras starkare språk och de använder använder mera finska. Grundskolan har de ändå gått på svenska och båda kommer från Karleby där finskan är ett dominerande språk. När man ser på familjens språkanvändning, är båda språken starka i familjen. Båda informanterna skrev att de använder finska med den ena, och svenska med den andra föräldern. Även om de har gått i svensk skola, ser det ut som om omgivningen har haft större betydelse för deras språkutveckling, även om man lär sig mycket ordförråd osv. i skolan.

Informanterna nummer 9 och 15 formar den sista, mest "finskaktiga" gruppen. De har gått i finsk skola, använder mera finska och behärskar finska bättre. Båda är registrerade som finskspråkiga, även om informant nummer 9 kommer från Jakobstad där svenskan är ett majoritetsspråk.

Om man ser på informanterna 2, 7, 9 och 12, och speciellt deras skolspråk, ser vi att de har gått grundskolan på ett annat språk än vad som är hemkommunens majoritetsspråk. Enligt Sundman (1999: 14) tycker föräldrarna att deras barn får tillräckligt stöd för det ena språket utanför skolan och gör sedan ett sådant val att det andra språket skulle få mera stöd från skolan. När det gäller informanter 9 och 12, har skolans språk blivit det starkare, och också det mest använda språket. När man i sin tur ser på informanterna 2

och 7 har det gått tvärtom. Det är omgivningens språk som har blivit starkare än skolans språk. För dem har antagligen omgivningen påverkat mera än skolan, eftersom båda kommer från finskdominerande Karleby.

10 SLUTDISKUSSION

Min undersökning behandlar tvåspråkighet och tvåspråkigas syn på sin tvåspråkighet. Tvåspråkighet är ett vanligt fenomen runtom världen, och tvåspråkighet kan observeras också i vårt hemland. Finlandsvenskarna har en relativt bra status i samhället eftersom Finland är ett officiellt tvåspråkigt land. Undersökningen baserar sig på en enkät som 15 tvåspråkiga studerande vid Vasa universitet har besvarat. I undersökningen definieras tvåspråkighet enligt informanternas egen bedomning. Undersökningen är deskriptiv.

Undersökningen visar att största delen av de tvåspråkiga informanterna har svenska som registrerat modersmål. Som orsak till det registrerade modersmålet uppgav informanterna ofta skolan och familjens språkliga förhållanden. Oftast har informanterna också gått i svenskspråkig grundskola. Ett par informanter tyckte att familjens samtalsspråk var ganska klart, men oftast svarade informanter att båda språken används. Största delen av informanterna tycker att deras starkaste språk och mest använda språk är samma språk som är dominant i den kommun där de har vuxit upp. I omgivningen används oftast båda språken, och i de flesta situationer använder de också själva båda språken. I mera officiella sammanhang tyckte de ändå att de använder konsekvent antingen svenska eller finska mera, inte båda språken lika mycket.

Största delen av informanterna tyckte att infödda finsk- och svenskspråkiga anser dem vara tvåspråkiga. Också de attityder som de tvåspråkiga informanterna har mött gentemot sin tvåspråkighet har i största fall varit positiva. Ändå finns det också negativa erfarenheter när det gäller andras beteende. Informanterna själva ser sin tvåspråkighet som positiv, och tyckte att de har haft endast nytta av sin tvåspråkighet.

Enkäten i min undersökning fungerade ganska bra. Jag fick alla uppgifter som jag behövde. I frågesättningen misslyckades jag i ett par fall. Fråga 2b gav antagliga resultaten, för det var fråga om ett val som informanternas föräldrar hade gjort. Informanterna kunde inte ge säkra uppgifter om orsaker som påverkats vilket språk de

hade som registrerat modersmål. Sista fråga (Tycker du att det är lätt att få betjäning både på finska och på svenska i din hemstad?) var lite utomstående, men i alla fall bestämde jag ta frågan med i undersökningen. Annars är jag nöjd med enkäten, positivt var att jag fick ytterligare många preciseringar och kommentarer för flervalssvar.

Undersökningen är en beskrivande fallstudie av ett tiotal studerande vid Vasa universitet. Det skulle vara intressant att forska i samma tema i en annorlunda miljö. Alla informanter håller på med akademiska studier, en intressant synpunkt skulle vara att ta med t.ex yrkeskole- eller yrkeshögskolestuderande, och se på dem kontrastivt. Ifall det finns skillnader eller likheter, hur mycket kan utbildningen ha att göra med synen i så fall. En annan intressant synpunkt skulle vara att ta informanter från t.ex. Helsingfors universitet, eftersom det finns mindre finlandssvenskar i Helsingfors, och svenskan är inte så synlig som i Vasa. Ur en språklig synpunkt skulle det också vara intressant att forska i Finlands tvåspråkiga som har samiska som andraspråk. Jag antar att resultaten skulle vara mycket olika jämfört med resultaten av denna undersökning, eftersom samiskan har en mycket sämre status i Finland jämfört med svenskan, som är ett officiellt språk. Vidare skulle det också vara intressant att forska bland invandrare, som blir tvåspråkiga i Finland.

LITTERATUR

- Allardt, Erik & Christian Starck (1981). *Språkgränser och samhällsstruktur. Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv*. Lund: Lunds Offset.
- Appel, René & Pieter Muysken (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Arnold.
- Baker, Colin (1995). *Attitudes and language*. Clevedon: Multilingual Matters
- Baker, Colin & Sylvia Prys Jones (1998). *Encyclopedia of bilingualism and bilingual education*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Baker, Colin (2007). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. 4 th edition*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik. 2:a uppl.* Lund: Studentlitteratur.
- FINLEX (2003). Språklag. Citerat 11.2.2008: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>
- Finnäs, Fjalar (1986). *Den finlandssvenska befolkningsutvecklingen 1950–1980*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Finnäs, Fjalar (1990). *Barnens språk i tvåspråkiga familjer och valet av skolspråk*. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Forskningsrapporter 9. Vasa / Åbo akademis kopieringscentral
- Finnäs, Fjalar (1995). *Finlandssvenskarna 1993: en statistisk översikt*. Helsingfors: Svenska Finlands folkting.
- Finnäs, Fjalar (2000). *Tvåspråkiga familjer i statistikens ljus*. Vasa: Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.
- Fishman, Joshua, A (1975). *Sociolinguistics*. Massachusetts: Newbury house publishers.
- Halliday, Michael, Alexander Kirkwood, Angus McIntosh & Peter Strevens (1968). *The Linguistic Sciences and language teaching*. London: Longman.
- Herberts, Kjell, Christer Laurén, Ulla Laurén, Solveig Strömman & Anette Railio (1997). *Flerspråkighetens dimensioner: individ, familj och samhälle*. Vaasa: Vaasan yliopisto
- Jaakkola, Magdalena (1973.) *Språkgränsen: en studie i tvåspråkighetens sociologi*. Stockholm: Aldus/Bonnier.

- Justitieministeriet (2004). Språklagen. Citerat 10.2.2008: <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Kielilaki>
- Kommunerna.net (2009). Svensk- och tvåspråkiga kommuner. Citerad 5.3.2009: http://www.kommunerna.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;30127
- Kronoby kommun (2009). Fakta om Kronoby kommun. Citerad 15.3.2009: <http://www.kronoby.fi/default.asp?id=kommunen-sv>
- Ladberg, Gunilla (1990). *Barn med flera språk*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Laurén, Christer (1995). *Kielikylpykoulu ja sen taustaa. I: Kielikylpymenetelmä: Kielen käyttö mielekkääksi*. Red. Laurén, Christer. Vaasa: Vaasan yliopiston täydennyskoulutuskeskus
- Laurén, Ulla (1981). *Blandäktenskap och val av skolspråk i Vasa*. Åbo: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Reuter, Mikael (1997). *Svenskan i Finland. I: Nordens språk*, 95–108. Red. Karker, Allan & Birgitta Lindgren & Ståle Løland. Oslo: Novus.
- Romaine, Suzanne (1989). *Bilingualism. Second edition*. Oxford: Blackwell publishing.
- Ruke-Dravina, Velta (1969). *Språk i kontakt*. Stockholm: Aldus/Bonnier
- Sandlund, Tom (1970). *Språk och gruppidentifikation i Pargas, Lovisa och Gamlakarleby*. Åbo. Svenska litteratursällskapetets i Finland nämnd för samhällsforskning. Forskningsrapporter: 8. Åbo
- Sandlund, Tom (1991). *Bilingualism in Finland*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Skutnabb-Kangas, Tove (1981). *Tvåspråkighet*. Lund : LiberLäromedel.
- Statistikcentralen (2009). Finlands befolkning 2008. Citerat 27.03.2009: http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_sv.html
- Stedje, Astrid & Peter af Trampe (red.) (1979). *Tvåspråkighet*. Föredrag vid det andra Nordiska tvåspråkighetssymposiet 18-19 maj 1978. Stockholm: Stockholms universitet.
- Strömman, Solveig (1995). *Två språk på arbetsplatsen*. Vaasa: Vaasan yliopisto
- Sundman, Marketta (1999). *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsinki: Yliopistopaino

- Tammerfors universitets öppna universitet (2002). Sosiaalipsykologian peruskurssi. Citerat 3.5.2009. <http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/kognitiivisuus.html>
- Tandefelt, Marika (2001). *Finländsk tvåspråkighet*. Helsingfors: Swedish School of Economics and Business Administration.
- Turunen, Saija (2001). Aspects of attitudes to languages in Finland and Wales. University of Wales.
- Visapää, Catharina (1996). *Språkmiljö och skolval i Helsingfors*. Helsingfors: Universitetstryckeriet.
- Vörå-Maxmo kommun (2009). Citerat 15.3.2009: <http://www.vora-maxmo.fi/?tocID=592>
- Weinreich, Uriel (1953). *Languages in contact. Findings and problems*. New York: Publications of the Linguistic Circle of New York.

Bilaga 1. Enkät

Namn: _____
 Ålder: _____
 Huvudämne: _____
 Årskurs: _____
 E-post: _____
 Telefon: _____

Sätt X för det alternativ/de alternativ som stämmer:

1) Berätta om de språkliga förhållandena i din familj:

Vilket språk talar din mor som modersmål? finska ( ) svenska ( )

Vilket språk använder du i kommunikation med din mor? finska ( ) svenska ( )

Vilket språk talar din far som modersmål? finska ( ) svenska ( )

Vilket språk använder du i kommunikation med din far? finska ( ) svenska ( )

2 a) Vilket språk har registerats som ditt modersmål? finska ( ) svenska ( )

b) Vilka faktorer tror du att har påverkat att språket i fråga har registerats som ditt modersmål?

---

3) Vilket språk använder du med andra familjemedlemmar?

Syskon finska ( ) svenska ( )

Sambo/make finska ( ) svenska ( )

Egna barn finska ( ) svenska ( )

Farföräldrar finska ( ) svenska ( )

Morföräldrar finska ( ) svenska ( )

4) Vilket språk används i din omgivning?

Vänner finska ( ) svenska ( )

Skola finska ( ) svenska ( )

Arbete finska ( ) svenska ( )

Hobbyer finska ( ) svenska ( )

5) Vilka språk använder andra familjemedlemmar sinsemellan? T.ex. mamman har finskan som MM och pappan har svenskan, vilkendera använder de?

---

6) Anser du dig själv vara tvåspråkig? Ja ( ) nej ( )

7) Anser andra människor oftast dig som tvåspråkig?

a) Infödda finskspråkiga Ja ( ) nej ( )

b) Infödda svenskspråkiga Ja ( ) nej ( )

---

8) Vilket språk tycker du att är starkare hos dig? finska ( ) svenska ( )

9) Vilket språk använder du mera? finska ( ) svenska ( )

10) I hurdana situationer använder du svenska / finska?

I arbete finska ( ) svenska ( )

I skola finska ( ) svenska ( )

I hobbyer finska ( ) svenska ( )

Med vänner finska ( ) svenska ( )

Livsmedelsaffär finska ( ) svenska ( )

Hos läkare finska ( ) svenska ( )

Andra affär finska ( ) svenska ( )

På bank finska ( ) svenska ( )

Läser böcker finska ( ) svenska ( )

Läser tidningar finska ( ) svenska ( )

Tittar på TV finska ( ) svenska ( )

Andra, om det finns något speciellt finska ( ) svenska ( )

11) Har du gått i finskspråkig ( ) eller i svenskspråkig ( ) grundskola?

12) Var är du född?

Är området i fråga tvåspråkigt ( )

finskspråkigt ( )

svenskspråkigt ( )

Hur länge har du bott där?

---

13) Var bor du nu?

Är det området i fråga   tvåspråkigt   ( )
    finskspråkigt   ( )
    svenskspråkigt   ( )

Hur länge har du bott där?

---

14) Har du blivit annorlunda bemött (jämfört med mot enspråkiga) på grund av din tvåspråkighet? På vilket sätt?

---

15) Har du stött på mera positiva eller negativa attityder till din tvåspråkighet av enspråkiga människor?

Mera positiva ( )   Lika mycket båda ( )   Mera negativa ( )

I vilka sammanhang? Ge exempel på situationen?

---

16) Hur upplever du själv din tvåspråkighet?

Mera som positiv ( )   Mera som negativ ( )   Både och ( )

17) Tror du att du har mera nytta eller skada av att vara tvåspråkig?

Nytta ( )   Skada ( )

I vilka sammanhang?

---

18) Tycker du att det är lätt att få betjäning både på finska och på svenska i din hemstad (både där du bor och där du är född i)?

Bilaga 2. Informanternas språkprofiler

Informant nummer 1:

Ålder: 19 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 2

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska.

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: uppvuxen i Korsholm, där svenska är som majoritetsspråk.

Informant nummer 2:

Ålder: 19 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 1

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: finska

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Karleby, som är tvåspråkig med finska som majoritetsspråk

Informant nummer 3:

Ålder: 20 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 2

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: Vörå, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 4:

Ålder: 20 år.

Modersmålet svenska som huvudämne, årskurs 1

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: Korsholm, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 5:

Ålder: 20 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 2

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: Vörå, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 6:

Ålder: 21 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 2

Registrerat modersmål: finska

Starkare språk: -

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Jyväskylä, som är enspråkigt finskt, men efter 3-4 år Kristinestad, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 7:

Ålder: 21 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 1

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: finska

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Karleby, som är tvåspråkig med finska som majoritetsspråk

Informant nummer 8:

Ålder: 21 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 3

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Korsholm, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 9:

Ålder: 21 år.

Svenska som huvudämne, årskurs 3

Registrerat modersmål: finska

Starkare språk: finska

Använder mera: finska

Grundskola: finska

Hemort: Jakobstad, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 10:

Ålder: 22 år.

Modersmålet svenska som huvudämne, årskurs 4

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Kronoby, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 11:

Ålder: 22 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 4

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: svenska

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: Jakobstad, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 12:

Ålder: 25 år.

Modersmålet svenska som huvudämne, årskurs 5

Registrerat modersmål: finska

Starkare språk: svenska

Använder mera: svenska

Grundskola: svenska

Hemort: Vasa, som är tvåspråkig med finska som majoritetsspråk

Informant nummer 13:

Ålder: 26 år.

Modern finska som huvudämne, årskurs 3

Registrerat modersmål: svenska

Starkare språk: - (skriver bättre på svenska, men talar finska bättre)

Använder mera: finska

Grundskola: svenska

Hemort: Kronoby, som är tvåspråkig med svenska som majoritetsspråk

Informant nummer 15:

Ålder: 42 år.

Svenska som huvudämne, årskurs 5

Registrerat modersmål: finska

Starkare språk: finska

Använder mera: finska

Grundskola: finska

Hemort: Vasa, som är tvåspråkig med finska som majoritetsspråk